

(SJIF) Impact Factor-7.675

ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refreed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

October-2021

SPECIAL ISSUE , -325 (CCCXXV)

**Indian Economy: Issues & Challenges
(2014 to 2021)**

Indian Economy

Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Dr. Manjusha R. Thakre
Organizing Secretary
Head, Dept. of Economics
Annasaheb Gundewar College, Nagpur-13

The Journal is indexed in:

Scientific Journal Impact Factor (SJIF)

Cosmos Impact Factor (CIF)

International Impact Factor Services (IIFS)

INDEX

Sr. No.	Title of the paper	Author's Name	Page No.
1	Environment and Indian Constitution : An Overview of the Constitutional Provisions	Dr. Dipak Raut	1
2	Libraries Going Green: Sustainable thinking goes beyond	Dr. Rajesh Ganeshrao Bobade / Mr. Rajesh Onkarrao Patil	5
3	Solid Waste Management	Dr Vijay M. Gawande	9
४	लोकशाही शासन व्यवस्थे समोरील पर्यावरण विषयक आव्हाने	डॉ. प्रशांत विघे	१२
५	पर्यावरण आणि शाश्वतता तसेच पर्यावरण व्यवस्थापन	डॉ. विलास एस. टाले	१९
६	पर्यावरण संरक्षणाचा अधिकार आणि भारतीय घटना दुरुस्ती : एक अवलोकन	प्रा. विजय रा. ढेंगळे	२२
७	पर्यावरण शास्त्र-एक मानवी वरदान	डॉ. अनिल श्री. खांडेकर	२४
८	पर्यावरण व मानवाधिकार	प्रा. डॉ. अनिल रा. कडू	२७
९	पर्यावरण विषयक प्रदूषणाचे प्रश्न	प्रा. अनुप अ. नांदगावकर	३१
१०	एकविसाव्या शतकातील जैवविविधतेचे संवर्धन	प्रा. प्रविण ना. वानखडे	३४
११	जलसंवर्धन व जलव्यवस्थापन हिच काळाची गरज	डॉ. आशिष दि. काळे	३७
१२	ध्वनीप्रदूषणाचे मानवी जीवनावर होणारे परिणाम	डॉ. प्रदीप पंजाबराव येवले प्रा. लाभेश सा. साबळे	४०
१३	पर्यावरण बदल - मानवी आरोग्यावर होणार परिणाम	डॉ. सचिन जयस्वाल	४३
१४	वातावरणीय किंवा हवामानातील बदल व पृथ्वीच्या तापमानातील वाढ - एक मनुष्यासमोरील मोठे आव्हान	डॉ. योगेश वडतकर	४६
१५	"आर्थिक समृद्धी आणि रोजगार निर्मितीत पर्यटनाची भूमिका" (गडचिरोली जिल्ह्याच्या विशेष संदर्भात)	डॉ. योगीराज. एस. उरकुडे.	४९
१६	लोकशाही आणि पर्यावरण	डॉ. स्वप्ना लेंडे	५२
१७	भारतीय संविधानातील पर्यावरण विषयक तरतुदीचा जनसामान्यांवर झालेला परिणाम	रविंद्र शंकरराव फटींग	५६
१८	हवामान बदलाचा कृषी व्यवस्थेवर होणारा परिणाम	डॉ. बी. जे. जैन	५९
१९	पर्यावरण संरक्षण व भारतीय संविधान	डॉ. बबिता येवले	६४
२०	पर्यावरण व्यवस्थापन	डॉ. विनोद व्ही. कपिले	६७
२१	कोकणातील पर्यटन विकास प्रक्रीयेतील समस्या	डॉ. गोविंद एम. तिरमनवार	७१
	पर्यावरण आणि राजकारण	प्रा. डॉ. एल. एफ. शिराळे	७५
२२	पर्यावरण आणि विकास	हर्षवर्धन विष्णु रोटे	७९
२३	पर्यावरण संवर्धनात माझा सहभाग	प्रा. डॉ. धर्मेन्द्र तेलगोटे	८२
२४	ओझोन थर व त्याचे मानवी जीवनावर होणारे परिणाम	डॉ. ममता विजयराव पाथीकर	८५
२५	पर्यावरण और पर्यटन	डॉ. विभा देशपांडे(चौबे)	८९

Environment and Indian Constitution : An Overview of the Constitutional Provisions

Dr. Dipak Raut

Assistant Professor

Department of Economics

Saraswati Mahavidyalaya, Dahihanda

Abstract

Indian constitution provides for special provisions for environmental protection. An environmental protection has been given a special status in Indian polity. The High Courts of the States and the Supreme Court of this country has given new interpretation to this Constitutional provisions under Art. 21 of the Indian Constitution. The court has added new dimensions to quality of life and effect of environment relating thereto. The relationship between man and his environment is undergoing profound changes in the wake of modern, scientific and technological developments. During the last few years, danger to ecology has increased rapidly creating a chain of disasters. India is a signatory to the Stockholm declaration of 1972, which provided "to defend and improve the human environment for present and future generations which has become an imperative goal for mankind." Accordingly Indian Constitution was amended in 1976 to incorporate the provisions for protection of environment and imposing fundamental duties upon the citizens of this country to protect and improve the natural environment. In addition to these amended provisions, the Constitution of India contains some other provisions which if not directly, indirectly provide for environmental protections.

Introduction

Environmental protection and fundamental Rights- The right to a wholesome environment- The attitude of the Supreme court to look at fundamental rights given in Part III of the Indian Constitution is completely changed after the decision of Menaka Gandhi case. Art. 21 becomes more meaningful after emergency enforced by the then Prime Minister, Smt. Indira Gandhi. Thereafter the judges of the Supreme court expanded the fundamental right given in part III of the Indian Constitution. In the process the boundaries of the fundamental right to life and personal liberty guaranteed in Art. 21 were expanded to include environmental protection. Supreme Court has held that the law as well as procedure taking away the life and personal liberty must be just fair and reasonable and it must not be arbitrary, fanciful or evasive. Supreme court interpreted Art. 21 to include the right to wholesome environment.

The Right to livelihood- Another aspect of the right to life- the right to livelihood- can potentially check government actions with an environmental impact that threaten to dislocate poor people and disrupt their lifestyles. Conservative estimates place the figure of India's project displaced people over the past four decades at 16 million no more than a quarter of whom were satisfactorily rehabilitated. The morse report to the world Bank which reviewed the Sardar Sarovar project on the Narmada notes that the 'record of resettlement and rehabilitation in India... has been unsatisfactory in virtually every project with a large resettlement component.'

The Supreme Court recognized the right to livelihood in the case of Olga Tellis v. Bombay Municipal Corporation, AIR 1986 SC 180. The petitioners, a journalist and two pavement dwellers, challenged a government scheme to deport pavement dwellers from Bombay to their places of origin. The main plank of the petitioners argument was that the right to life includes the right to livelihood, and since the pavement dwellers would be deprived of their livelihood if they were evicted from their slum and pavement dwellings,

②

③

④

(SJIF) Impact Factor-7.675

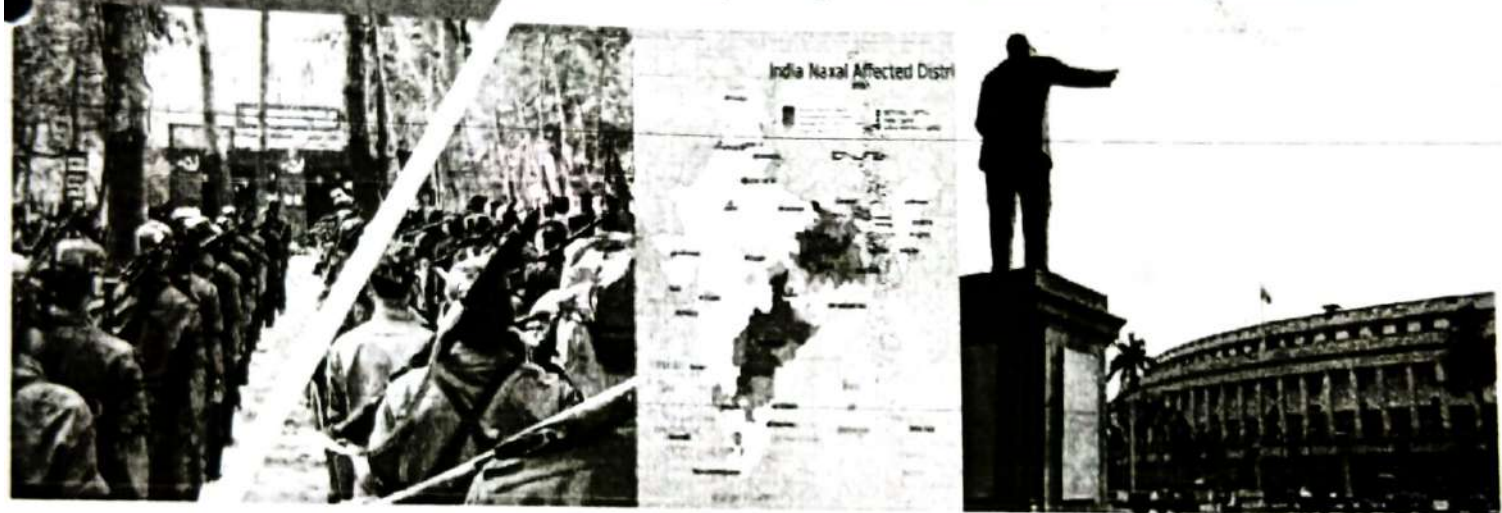
ISSN-2278-9308

ISSUE No - CCLXXII (272)

February - 2021

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refereed Indexed
Multidisciplinary International Research Journal

Special Issue on

Understanding Contemporary Maoism in India

Chief Editor

Prof. Virag S. Gawande

Director

Aadhar Social Research &
Development Training Institute,
Amravati

Editor

Dr. Shrikant M. B. Bhowate

Head, Dept. of Pol. Sci.

S.N.T. College of Arts & Commerce,
Ramtek, Dist- Nagpur

Secretary - Bhumkal Organization, Nagpur(M.S.)

The Journal is indexed in:

- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

Aadhar INTERNATIONAL PUBLICATIONS

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal

Impact Factor - (SJIF) - 7.675, Issue NO, 272 (CCLXXII)

ISSN :
2278-9308
February,
2021

Impact Factor - 7.675

ISSN - 2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed Indexed
Multidisciplinary International Research Journal

February- 2021

ISSUE No - CCLXXII (272)

**“Understanding Contemporary
Maoism in India.”**

Prof. Virag.S.Gawande

Chief Editor :

Director

Aadhar Social Research & Development Training Institute, Amravati.

Editor:

Dr, Shrikant Bhowate

Head, Dept. of Political Science,
S.N.T. College Ramtek, Nagpur Mob:
9420304024

Web: www.sntcollegeramtek.com

Founder Member & Secretary
Bhumkal Organisation, Nagpur Mah.
Web: bhumkalorg.com
Email: bhumkalorg@gmail.com

Aadhar INTERNATIONAL PUBLICATIONS

For Details Visit To : www.aadharsocial.com

© All rights reserved with the authors & publisher

18	नासूर बनता नक्सलवाद	डॉ० कामना जैन	93
19	आदिवासी क्षेत्रों में नक्सलवाद का विस्तार (झारखण्ड के विशेष संदर्भ में)	संजय कुमार	103
20	माओवाद: राजकीय व सामाजिक समस्या	डॉ. संजय पंढरीनाथ गायकवाड	107
21	नक्सलवादी चळवळ, सत्यशोधन समिती आणि वास्तव	डॉ. प्रशांत विघे	113
22	हिंसक लढावू यंत्रणा म्हणजे नक्सलवाद	डॉ. दीपक कृ. राऊत	121
23	शहरी नक्सलवाद — एक राष्ट्रीय आव्हान : भ्रम आणि वास्तव	डॉ. श्रीकांत मि. ब. भोवत	124
24	'नक्सलवाद : अंतर्गत नक्सलवाद—एक गंभीर आव्हान'	डॉ. रामदास बाबाजी निहाळ	138
25	भारतात माओवादी यथार्थता की रक्तपातास आमंत्रण? एक अध्ययन	डॉ. मुकुंदा गोपाळराव मेश्राम	145
26	माओवाद— नक्सलवाद संपविण्यासाठी शासनाच्या उपाययोजना	डॉ. निशा सीताराम मोर	154
27	गडचिरोली जिल्ह्यातील नक्सलवाद आणि ग्रामीण विकासाच्या वित्तीय प्रशासनाचा अभ्यास	डॉ. मनोज तेलंगि	161
28	नक्सलवाद आणि त्यांचा आदिवासी समाजात होणारा परिणाम	डॉ. अजय पेत्रस बोरकर	167
29	भारतातील माओवाद चळवळ — स्वरूप आणि प्रभाव	प्रा. रजेंद्र घोरपडे	171
30	नक्सलवादाचा उगम, कारणे व उपाययोजना	डॉ. बबीता येवले	177
31	नक्सलवाद, शासन आणि आदिवासी समाज	डॉ. अनमोल शेंडे	181
32	पेसा कायदा एक संजिवनी	डॉ. राजेंद्र ज. कांबळे	188
33	पाचवी अनुसूची— पेसा आणि आदिवासींची ओळख	सुधाकर के. माटे	191
34	शांततेतून विकासाच्या प्रक्रियेत नक्सलवादी कारवायांचा अडथळा ?“ महाराष्ट्राच्या संदर्भात एक चिकित्सक अभ्यास	डॉ. संदीप वि. घोडके	201
35	नक्सलवादी चळवळीच्या सशस्त्र क्रांतीचे लोकशाही व्यवस्थेत नैतिक प्रासंगिकता	डॉ. पद्माकर प्रेमदास दारोडे	206
36	नक्सलवाद — एक समस्या	डॉ. लोकेशकुमार एच. नदेश्वर	212
37	भारतीय लोकशाही शासन व्यवस्था आणि नक्सलवादाचे अंतर्गत सुरक्षेपुढील आव्हान	डॉ. प्रशांत प्रभाकरराव सराफ	217
38	समकालीन नक्सलवादी चळवळ एक समज गैरसमज	डॉ. रवींद्र मुरमाडे	221
39	नक्सलवाद : एक सामाजिक अध्ययन	डॉ. राजेंद्र यादवराव बारसागडे	225

हिंसक लढावू यंत्रणा म्हणजे नक्षलवाद**डॉ. दीपक कृ. राऊत**

अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख सरस्वती कला महाविद्यालय दहीहंडा, जिल्हा : अकोला

प्रस्तावना :

२१ व्या शतकात भारतातील नक्षलवादी चळवळ जगातील चौथ्या क्रमांकाची दहशत आणि आतंक फैलाविणारी संघटना असल्याचे २०१८ च्या अमेरिकन परराष्ट्र मंत्रालयाच्या अहवालात स्पष्ट केले. यापुर्वी सुद्धा भारताचे माजी प्रधानमंत्री मनमोहन सिंह यांनी २००६ मध्ये देशातील अंतर्गत सुरक्षेला सर्वात जास्त धोका नक्षलवादी चळवळीचा असल्याचे म्हटले आहे. नक्षलवादी चळवळ भारतातील एकूण २८ घटकराज्यांपैकी १८-२० घटक राज्ये नक्षलवादाने प्रभावित झाल्याने देशात सर्वात भीषण, तीव्र आणि संवेदनशील प्रश्न झाला आहे. खऱ्या अर्थाने मागील ३०-३५ वर्षात ही चळवळ देशभरातील सामाजिक आणि राजकीय व्यवस्थेला प्रभावित करणारी ठरली आहे, संपूर्ण लोकशाही व्यवस्थेची पाळे मुळे खिळखिळी करणारी ठरली आहे. पश्चिम बंगालच्या एका लहानशा खेड्यात जन्माला आलेल्या या चळवळीने देशातील ४० ते ४५ टक्के प्रदेशावर आपली दहशत प्रस्थापित करित विकासाची गती ही जंगलाकडून गावाकडे अन् गावाकडून शहर आणि आता महानगराकडे वळवली आहे. तेव्हा नक्षलवाद म्हणजे काय? नक्षलवादाचा उदय, नक्षलवादी चळवळीचा विस्तार, सद्यस्थिती असा प्रस्तुत लेख लिहिला गेला आहे.

नक्षलवादी चळवळ म्हणजे काय?

'नक्षलवादाची' निश्चित अशी व्याख्या करता येत नसली तरी 'नक्षलवाद' ही चळवळ किंवा विचार देशातील राजकीय आणि सामाजिक परिघात प्रचलित झाला, त्यामागील उत्पत्तीचा होत म्हणजे प. बंगालमधील दार्जिलिंग जिल्ह्यातील 'नक्षलबारी' या गावातून ही चळवळ जमीनदारांतर्फे होणाऱ्या शोषणाच्या विरोधात उभी झाली. ज्या गावातून ही चळवळ किंवा विरोध सुरू झाला, त्या गावाच्या नावानेच पुढे ही चळवळ नावारूपाला आली आणि त्याला 'नक्षलवाद' असे म्हटले जाऊ लागले. नक्षलवादाने पुढे चळवळीचे रूप धारण केले. नक्षलवादी चळवळीने माओवादी विचार घेऊन आपली व्यापकता पसरविली. माओवादाचा शक्ती, संघर्ष, हिंसाचार या तत्वांवर विश्वास होता. हाच हिंसाचाराचा आधार घेऊन नक्षलवादी चळवळ आपली वाटचाल करित आहे. आपल्या सोईनुसार नक्षलवाद्यांनी माओवाद स्वीकारून त्याला आपल्या अमानवी कृत्यांची आणि विचारांची जोड दिली. प्रस्थापितांच्या विरोधात लढून त्यांच्यात दहशत निर्माण करणे आणि होऊ घातलेल्या विकासात अडसर निर्माण करणे या तत्वांना आणि वर्तनाला पुढे 'नक्षलवादी चळवळ' असे नाव पडले.

नक्षलवाद म्हणजे काय?

नक्षलवादी विचाराला कार्ल मार्क्सप्रमाणे कामगार आणि भांडवलदार यांच्यामधील वर्गसंघर्ष अपेक्षित नाही; तर समाजातील सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक विषमतेच्या परिस्थितीला अनुसरून शोषक आणि शोषित समुदायाला संघटित करून आपला विचार लादणे. सोबतच सांस्कृतिक दृष्ट्या दुर्गम भागातील जमातींना संघटित करून पर्यायी सरकार (समांतर सरकार) स्थापन करणे. तसेच प्रस्थापित शासनाला विरोध करणे ही नक्षलवादी चळवळीची विचारधारा आहे.

नक्षलवादी चळवळ राज्यातील लोकांच्या विकासासाठी लागणारी आर्थिक स्वरचना निर्माण करित नाही; तर उत्पादन, वितरण आणि व्यापारी, व्यावसायिक संघटन विकसित न

Impact Factor - 7.675

ISSN - 2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refereed Indexed
Multidisciplinary International Research Journal

December -2021

ISSUE No- (CCCXXV) 325

Democracy & Environment

Chief Editor

Prof. Virag. S.Gawande

Director

Aadhar Social Research &, Development Training Institute, Amravati.

Editor

Dr. Vijay Bhangе

Dept. of English

Bharatiya Mahavidyalaya, Amravati

Aadhar International Publication

For Details Visit To : www.aadharsocial.com

© All rights reserved with the authors & publisher

INDEX

Sr. No.	Title of the paper	Author's Name	Page No.
1	Environment and Indian Constitution : An Overview of the Constitutional Provisions	Dr. Sunil S. Ingale	1
2	Libraries Going Green: Sustainable thinking goes beyond	Dr. Rajesh Ganeshrao Bobade / Mr. Rajesh Onkarrao Patil	5
3	Solid Waste Management	Dr Vijay M. Gawande	9
4	Democracy, Human Rights and Indian Constitution	Dr. Ajay D. Jadhao	12
५	लोकशाही शासन व्यवस्थेसमोरील पर्यावरणातील विषयक आव्हाने	डॉ. प्रशांत विघे	१७
६	पर्यावरण आणि शाश्वतता तसेच पर्यावरण व्यवस्थापन	डॉ. विलास एस. टाले	२४
७	पर्यावरण संरक्षणाचा अधिकार आणि भारतीय घटना दुरुस्ती : एक अवलोकन	प्रा. विजय रा. ढेंगळे	२७
८	पर्यावरण शास्त्र-एक मानवी वरदान	डॉ. अनिल श्री. खांडेकर	२९
९	पर्यावरण व मानवाधिकार	प्रा. डॉ. अनिल रा. कडू	३२
१०	पर्यावरण विषयक प्रदूषणाचे प्रश्न	प्रा. अनुप अ. नांदगावकर	३६
११	एकविसाव्या शतकातील जैवविविधतेचे संवर्धन	प्रा. प्रविण ना. वानखडे	३९
१२	जलसंवर्धन व जलव्यवस्थापन हिच काळाची गरज	डॉ. आशिष दि. काळे	४२
१३	ध्वनीप्रदूषणाचे मानवी जीवनावर होणारे परिणाम	डॉ. प्रदीप पंजाबराव येवले प्रा. लाभेश सा. साबळे	४५
१४	पर्यावरण बदल - मानवी आरोग्यावर होणार परिणाम	डॉ. सचिन जयस्वाल	४८
१५	वातावरणीय किंवा हवामानातील बदल व पृथ्वीच्या तापमानातील वाढ - एक मनुष्यासमोरील मोठे आव्हान	डॉ. योगेश वडतकर	५१
१६	"आर्थिक समृद्धी आणि रोजगार निर्मितीत पर्यटनाची भूमिका" (गडचिरोली जिल्ह्याच्या विशेष संदर्भात)	डॉ. योगीराज. एस. उरकुडे.	५४
१७	लोकशाही आणि पर्यावरण	डॉ. स्वप्ना लेंडे	५७
१८	भारतीय संविधानातील पर्यावरण विषयक तरतुदीचा जनसामान्यांवर झालेला परिणाम	रविंद्र शंकरराव फर्टींग	६१
१९	हवामान बदलाचा कृषी व्यवस्थेवर होणारा परिणाम	डॉ. बी. जे. जैन	६४
२०	पर्यावरण संरक्षण व भारतीय संविधान	डॉ. बबिता येवले	६९
२१	पर्यावरण व्यवस्थापन	डॉ. विनोद व्ही. कपिले	७२
२२	कोकणातील पर्यटन विकास प्रक्रीयेतील समस्या	डॉ. गोविंद एम. तिरमनवार	७६
२३	पर्यावरण आणि राजकारण	प्रा. डॉ. एल. एफ. शिराळे	८०
२४	पर्यावरण आणि विकास	हर्षवर्धन विष्णु रोटे	८४
२५	पर्यावरण संवर्धनात माझा सहभाग	प्रा. डॉ. धर्मेन्द्र तेलगोटे	८७
२६	ओझोन थर व त्याचे मानवी जीवनावर होणारे परिणाम	डॉ. ममता विजयराव पाश्रीकर	९०
२७	पर्यावरण और पर्यटन	डॉ. विभा देशपांडे(चौबे)	९४

वातावरणीय किंवा हवामानातील बदल व पृथ्वीच्या तापमानातील वाढ — एक मनुष्यासमोरील मोठे आव्हान

डॉ. योगेश वडतकर

राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख

सरस्वती कला महाविद्यालय, दहीहांडा जि. अमरावती

Email id — ywa4918@gmail.com

Mob. No. 98226 19250

सारांश

आपले जग एका आपत्तीजनक हवामानाच्या प्रवाहातून जात आहे आणि आज ते दोन हजार वर्षांपेक्षा जास्त उष्ण आहे त्यामुळे पृथ्वी मूलभूतपणे बदलत चालली आहे असे म्हणण्यात काहीही फायदा नाही. जागतिक तापमान सतत वाढत चालले आहे असे मानले जाते, त्याचे परिवर्तक परिणाम आहेत आणि नियंत्रण न केल्यास ही प्रवृत्ती कायम राहील अशी भीती आहे. या धोक्याचे काही कारक घटक/सूचक हे मानवाने चालवलेले आणि प्रेरित आहेत आणि ते कमीतकमी कमी केले जाऊ शकतात. या बदलांकडे लक्ष न दिल्याचे परिणाम भयानक होतील, जागतिक तापमान, हवामानाचे स्वरूप, समुद्रातील आंबटपणा आणि जलजीवन, कीटक आणि रोगांचा प्रादुर्भाव, खराब कृषी उत्पन्न, यांवर परिणाम होत आहेत. हा पेपर संपूर्ण परिसंस्थेवर हवामान बदल आणि ग्लोबल वॉर्मिंगचे नकारात्मक प्रभाव, यांच्यातील आंतर-संबंध आणि नकारात्मक परिणामांवर प्रकाश टाकणारा आहे. तुलनात्मक उतारे हायलाइट केले आहेत आणि उपाय दिले आहेत.

प्रस्तावना

हवामान हा पर्यावरणाचा एक अविभाज्य असा महत्वाचा भाग आहे. हवामानशास्त्रात वातावरणातील बदलांच्या प्रादेशिक वितरणाचे विश्लेषण केलेले असते. हवामानातील बदलामुळे हवामानविषयक विविध पर्यावरणीय समस्या भेडसावत आहेत. बदलत्या हवामानामुळे निर्माण झालेल्या विविध समस्या म्हणजे जागतिक तापमान वाढ, आम्लपर्जन्य, ओझोन घराचा क्षय, अणूअपघात इत्यादी होय. पर्यावरणीय समस्यांमध्ये बदलते हवामान ही एक मोठी समस्याच आहे. अलिकडे मानवाने हवामानविषयक प्रचंड ज्ञान मिळविल्यामुळे बदलत्या हवामानाचा तर्कशुद्ध पद्धतीने अभ्यास करता येतो. बदलत्या हवामानाचा फायदा मानवास कृषी, पशुपालन, मासेमारी, दुग्धव्यवसाय, लाकूडतोड, शिकार या गोष्टींना फायदा करून घेता येतो.

हवामानविषयक बदलामध्ये जागतिक तापमान वाढ (Global Warming) हा एक महत्वाचा बदल आहे. हरितगृह परिणामामुळे पृथ्वीवरील तापमान दिवसेंदिवस वाढत आहे. कार्बनडाय ऑक्साईड, पाण्याची वाफ, मिथेन, नायट्रेट ऑक्साईड, ओझोन, क्लोरोफ्ल्यूरोकार्बन यांचे प्रमाणस वाढल्याने हरितगृह परिणाम होतो आणि त्याचाच परिणाम शेवटी जागतिक तापमानवाढीवर होतो. यालाच ग्रहीस तापमान वृद्धी असेही म्हणतात.

उद्देश

- [1] वातावरण / परिसंस्थेतील देवाणघेवाण (विशेषतः जलीय परिसंस्थेतील कार्बनयुक्त वायूंचे संवर्ग अभ्यासने.
- [2] नैसर्गिक परिसंस्थेतून हरितगृह वायू मिथेन (CH₄) आणि कार्बन डायऑक्साईड (CO₂) च्या उत्सर्जनावर मानवी आणि हवामानावरील प्रभाव तपासण्यासाठी एक मॉडेल विकसित करणे.
- [3] प्रकल्प प्रक्रियेच्या सुधारित आकलनास हातभार लावणे आणि ग्रीनहाऊस गॅसेसच्या उत्सर्जनांमध्ये नैसर्गिक डॅनिश परिसंस्थेतील योगदानाचा अंदाज लावण्यासाठी मिळवलेल्या ज्ञानाचा देखील वापर करणे.
- [4] प्रकल्प हरितगृह वायूंच्या देवाणघेवाणीवर निवडलेल्या हवामान परिस्थितीच्या प्रभावाचे विशिष्ट विश्लेषण करणे.

जागतिक तापमान वाढीची कारणे (Causes of Global Warming) :

जागतिक तापमान वाढीची विविध कारणे आहेत त्यातील पुढील पांच कारणे महत्वाची आहेत.

(१) ओझोन : ओझोनच्या क्षयामुळे ओझोनच्या थराला पुढलेल्या छिद्रातून सूर्याची अतिनील किरणे पृथ्वीवर पोहोचतात आणि त्यामुळे जागतिक तापमानात वाढ होते.

ISSN 2277-8071

INDEXED

RESEARCH NEBULA

*An International Refereed, Peer Reviewed & Indexed Quarterly Journal in
Arts, Commerce, Education & Social Sciences*

DOI PREFIX 10.22183

JOURNAL DOI 10.22183/RN

IMPACT FACTOR 7.399

ONE DAY

INTERNATIONAL E-CONFERENCE

On

COVID-19 PANDEMIC: CHALLENGES, OPPORTUNITIES & SOLUTIONS INFRONT OF HIGHER EDUCATION

21st August, 2021

Organized by

DEPARTMENT OF PHYSICAL EDUCATION & SPORTS & I.Q.A.C.
**SHANKARLAL KHANDELWAL ARTS, SCIENCE &
COMMERCE COLLEGE, AKOLA. (M.S.)**

ARTS AND SCIENCE COLLEGE, KURHA, AMRAVATI.

**SARASWATI KALA MAHAVIDYALAYA, DAHIHANDA
TQ. DIST. AKOLA.**

in collaboration with

PHYSICAL EDUCATION FOUNDATION OF INDIA, NEW DELHI.

Special Issue Published on 21st August, 2021
www.ycjournal.net

109.	MANOJ KUMAR SHARMA Research scholar, Department of education, Dr.A.P.J. Abdul Kalam University, Indore, Madhya Pradesh	THE ROLE OF WOMEN IN THE TRANSFER OF VALUES	394
110.	DR. ARUN MUKUNDRAO SHELKE Head, Department of Pol, Shankarlal Khandelwal College, Akola.	INDIAN DEMOCRACY: CHALLENGES AND PROBLEMS: AN ANALYTICAL STUDY	396
111.	DR. D. H. PUTTEWAR Assistant Professor, Department of Commerce Dr. Ambedkar College, Dikshabhumi, Nagpur	ONLINE TEACHING DURING THE CORONA-19 PANDEMIC	399
112.	DR. JAYSHREE SAKALE Asst. Prof. Department of Sanskrit Shankarlal Khandelwal Mahavidyalaya, Akola	TEACHING AND LEARNING OF SANSKRIT LANGUAGE IN THE TRAGEDY OF COVID 19	405
113.	DR. KAILAS K. PAWAR Director, Sports and Physical Education Department, Janta Arts Commerce College Malkapur	PROBLEMS, REMEDIES AND BENEFITS IMPORTANCE OF YOGA DURING COVID- 19	408
114.	DR. NITIN MANIKRAO BIHADE Head, Department of Pol, Shri Ram Kala Mahila Mahavidyalaya, Dhamangaon Railway	DR. BABASAHEB AMBEDKAR'S THOUGHTS ON PARLIAMENTARY DEMOCRACY	411
115.	RAHUL RADKE Director, Physical Education and Sports, Smt. Shakuntalabai Dhabekar College, Karanja Lad	THE EFFECTS OF THE CORONA EPIDEMIC ON SPORTS COACHES IN THE CITY OF AMRAVATI: AN ANALYTICAL STUDY	415
116.	DR. DEOKATE RAJENDRAKUMAR SUKHADEO Director of Physical Education and Sports, Mahatma Phule Nutun Mahavidyalaya, Mirajgaon, Tal. Karjat Dist.Ahmednagar	THE NEED FOR PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS FOR THE OVERALL DEVELOPMENT AND HEALTH OF HUMAN LIFE: AN ANALYTICAL STUDY	417
117.	DR. SAGAR PRALHADRAO NARKHEDE Saraswati College of Arts, Dahihanda, Akola	THE BENEFITS OF ONLINE LEARNING	422
118.	PROF. SANGEETA KAILAS PAWAR Vidarbha College Buldhana	THE IMPACT OF COVID-19 ON THE MUSIC WORLD	424
119.	DR. SUNIL BABULALJI PATKE Assistant Professor, Department of Music College of Arts Malkapur, Akola, Maharashtra	CORRELATION OF INDIAN MUSIC WITH VARIOUS DISCIPLINES	427
120.	SHRI VITHAL VENKATY KASLE SAUHead of Economics Department, Mahatma Phule Nutun Mahavidyalaya, Mirajgaon, Tal. Karjat Dist.Ahmednagar	INFLATION AS PROBLEM FOR THE INDIAN ECONOMY: AN ANALYTICAL STUDY	431
121.	DR. YOGESH MADHUKAR WADATKAR Asst. professor and heads departments of political science, Saraswati Arts College Dahihanda Ta Dist Akola	INFORMATION AND ADMINISTRATIVE MEASURES OF COVID-19	434
122.	DR. ANIL M. TIRKAR Assistant Professor, Smt. L. R.T. College of Commerce, Akola.	THE EFFECTS OF COVID-19 PANDEMIC ON STUDENTS' LEARNING SYSTEM AND ITS REMEDIES	436
123.	DR. ARCHANA P. KHANDELWAL Asst. Prof. & Head Dept. of Accounts & Statistics, Shankarlal Khandelwal College, Akola	TEACHING, LEARNING, EVALUATION AND PHYSICAL FITNESS BEFORE AND AFTER PANDEMIC	440
124.	MRS. ARPITA LADDHA Asst. Professor, Smt. Kesharbai Lahoti Mahavidyalaya, Amravati	COVID-19 AND E-LEARNING - CHALLENGES AND OPPORTUNITIES	444
125.	ASHUTOSH SHARMA Physical Education Teacher, KVS Bhubaneswar region GITALI MOREN MPed Scholar, LNIPE NERC Guwahati	KINEMATIC ANALYSIS OF BICYCLE KICKING PERFORMANCE AMONG SOCCER PLAYERS	447

डॉ योगेश मधुकर वडतकर

सहा प्राध्यापक आणि विभाग
प्रमुख राज्यशास्त्र
सरस्वती कला महाविद्यालय
दहिहांडा ता जि अकोला
ywa4918@gmail.com

S.K. College Akola, AS College Kurha, S.K. Maha Dahihanda & PEFI, New Delhi.

कोविड -19 ची माहिती आणि प्रशासकीय उपाययोजना

ABSTRACT

जागतिक समस्या म्हणून आधुनिक काळात उद्भवलेला एक भयानक साथीचा रोग म्हणून कोरोना-या संसर्गजन्य रोग आकडे पाहिल्या जाते आपल्या देशात अनेक संसर्गजन्य रोग आहेत. त्यातील अलीकडे सर्व जगाला विळाखा घालणारा रोग म्हणजेच " कोरोना ". कोरोना व्हायरस हा एक विषाणूचा गट आहे. या व्हायरस मुळे सर्व सस्तन प्राण्यांना व पक्ष्यांना विविध रोग होतात. कोरोना व्हायरस च्या विषाणूचा प्रसार मानवां मध्ये श्वसनाच्या रोगांचा समावेश होतो. सर्व प्रथम कोरोना व्हायरस हे 1960 च्या सुमारास आढळले. कोरोना व्हायरस ला Covid-19 सुद्धा म्हणतात. सर्वप्रथम या रोगाचे रुग्ण हे चीन मधील " वुहान " या शहरात आढळले होते.

प्रस्तावना :

1) कोरोना एक महामारी :

कोरोना हा एक व्हायरस असून या रोगाने एक महामारी चे रूप धारण केले आहे आणि संपूर्ण जगावर या रोगाचा फैलाव केला आहे. या रोगाची सुरुवात ही सर्दी, खोकला, आणि ताप या संसर्गजन्य रोगापासून होते आणि हळू-हळू याचे रूपांतर कोरोना व्हायरस मध्ये होते. या रोगाचा प्रभाव खूप भयंकर असल्याने बहुतेकदा कोरोना रुग्णांचा मृत्यू सुद्धा होतो. World Health Organisation) ने या रोगाला महामारी म्हणून घोषित केले आहे. कोरोना व्हायरस चा प्रसार हा खूप वेगाने होतो. या रोगाला आळा घालण्यासाठी सर्व देशातील डॉक्टर औषधे आणि व्हॅक्सिन्स बनवण्याच्या तयारीत आहेत.

2) कोरोना रोगाची सुरुवात कशी झाली :

कोरोना या रोगाची सुरुवात 1930 च्या सुमारास झाली होती. सर्वप्रथम या रोगाची लागण एका कॉबडीला झाली होती आणि यामुळे त्या कॉबडीच्या श्वसन प्रक्रियेवर घात झाला होता. आणि पुढे जाऊन 1940 शतकाच्या सुमारास कोरोना व्हायरस हा जनावरांमध्ये आढळला. व त्यानंतर 1960 मध्ये कोरोना व्हायरस ची संक्रमित असलेला पहिला व्यक्ती आढळला होता. औआणि यानंतर अलीकडच्या काळात म्हणजे 1920 मध्ये परत या रोगाचे संक्रमण चीन मधील वुहान शहरा मध्ये झाले. आणि या रोगाने संपूर्ण शरीरात फैलाव केला आहे

3) कोरोना व्हायरस च्या संसर्गाची लक्षणे :

आज कोरोना व्हायरसने संपूर्ण जगात महामारीचे रूप धारण केले आहे. कोरोना व्हायरस ची सर्वात साधारण लक्षणे म्हणजे ताप, सर्दी, कोरडा खोकला ही आहेत. परंतु काही रुग्णांना अति तीव्र लक्षणे सुद्धा बघायला मिळतात. ती म्हणजे अतिसार, सतत वाहणारे नाक, घसा दुखणे किंवा खवखवणे. सुरुवातीला करून रोगाच्या रुग्णांना वरील लक्षणे ही सौम्य प्रमाणात असतात. पण रोगाचा प्रभाव जस जसा वाढावा तशी ही लक्षणे वाढू लागून श्वासनाने आजार मध्ये रूपांतर होते. काही लोकांना कोरोना व्हायरसचा संसर्ग होतो पण त्यांच्यातील असणाऱ्या रोग प्रतिकार शक्ती मुळे ही लक्षणे काही लोकांना आढळून येत नाहीत. बहुतांश लोकांना तर (८०%) या रोगाचा विशेष उपचार न करताच या आजारातून बरे होतात. कोरोना व्हायरस होणाऱ्या प्रत्येकी १० पैकी २ रुग्ण गंभीर आजारी पडतात व त्यांना श्वसनाचा आजार होऊन श्वास घेण्यास त्रास होतो. कोरोना रोगाचा अति धोका हा वृद्ध लोकांना आणि हृदयरोग रुग्ण, उच्च रक्तदाब आणि मधुमेह यांसारखे आजार असणाऱ्या लोकांना या वायरस चांद गंभीर धोका होऊन आजार होण्याची शक्यता असते. आणि या लोकांचा मृत्यूचा धोकाही असतो. म्हणून या आजारांच्या रुग्णांची त्वरित उपचार घेण्याची आवश्यकता आहे. ताप, खोकला आणि श्वास घेण्यात अडचण असलेल्या लोकांनी त्वरित वैद्यकीय सल्ला घ्यावा.

4) कसा करावा कोरोना पासून बचाव :

Registered with RNI

MAGAZINE 06842/2013

BHAVMALA

Year 8, Issue-31, - Oct-Nov-Dec. 2021 -22

www.bhavmala.com

ISSN 2395-0366

भावमाला

वर्ष-८ वे, अंक-३१, ऑक्टोबर-नोवेंबर-डिसेंबर २०२१.

Printed Book/Periodicals
Book-Pocket

• संपादक - प्रा.डॉ. प्रल्हाद वावरे •

प्रति,
श्री. श्रीमती दिवाकर निरुपम शर्मा
कोलकोता,
इकोला.

If Undelivered return to :

प्रेषक :-

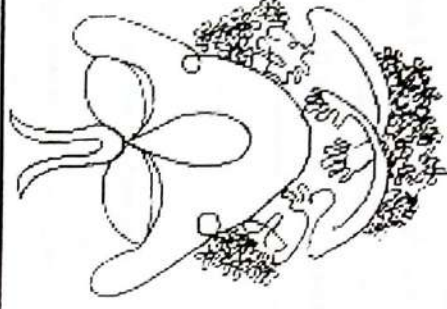
प्रा.डॉ. प्रल्हाद वावरे

संपादक, भावमाला

ग्रीन पार्क-१, श्रीरामपुर,

पुस्तद, जि. यवतमाळ (महा.) ४४५२१५

• दिपावली विशेषांक •

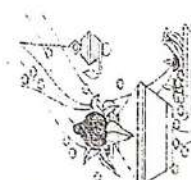
हतबल

श्री कृष्ण श्रद्धांजली
आज देऊ कुणा कुणा
सम धोर जात आहे
किती आदरू भावना
नाही अंतिम दर्शन
नाही अंत्ययात्रा कुठे
वाटे मरणाची भीती
उभा यम जिथे तिथे
हळहळ फक्त मनी
नाही उपाय कोणता
पाळू किती नियमाना
नाही खात्रीचा जाणता
काळ दिवसोंदिवस
ठरे हा कर्दमकाळ
नको दुःखद वातमी
मनी धास्ती सर्वकाळ
आली आहे आज फार
कठीणच परिस्थिती
श्रद्धांजली वाहू वाहू
विधडली मनस्थिती
पुणे झाला रे करोना
तुझा जुल्मी हाहाकार
हतबल सारे जण
हादरले सरकार

- राजेश चौरपगार
बापुसुमन, अमरावती.
९०११११४१९९

शिक्षक दिन

वाटते, हेव ही प्रत्येकाला,
देत असते नव-नवी संधी..
आज मोबाइलवर शाळा,
काल त्यालाच होती बंदी..
विद्यालय हे ज्ञान मंदीर
आहे सत्य शीवाहुन सुंदर..
शहरी शिक्षण आनलाईनवर,
खेडी अजूनही सलाईनवर..
'शिक्षक-दिन' असूनही ते 'दीन'
किलोबिल ऐकण्या आतूर कर्ण..
विद्यार्थी विना शिक्षक बचैन
अशी वेळ पचवण झालं कठीन..
मोबाइलवर खिळवतो दृष्टी,
ना उरली घाई, कंटाळली सुष्टी..
कुणाची काढावी खरडपट्टी ?
शिक्षणाची झाली गुल बत्ती..
दसर, पुस्तक भुरं पळाले,
मैदानी खेळ नकळत हरवले..
घर एकलकोंडे कलासरम झाले,
मोबाइलला 'अच्छे दिन' आले..
ती शाळेची घंटा आशेनं बघते,
स्वतःशीच आता पुटपुटे..
कुणीतरी वाजवा मला..सांगते,
अरे..मुलाविना जीव गुदमरते..
टिचर अन् खडफळा हे जुळं,
अचानक तुटलं शैक्षणिक मुळ..
डेक्स-बॅचवर साचला धूळ,
डोब्यात वाढलं मोबाइल खूळ..
येतील जेव्हा पाखरं-चिमणं,
परीपाठासाठी गोळा सर्वजनं
विद्यार्थी-टिचर एकत्र बघून,
साजरा होईल पुन्हा शिक्षक दिन..
- सुनिल लव्हाळे,

अंतरंग

शोध निबंध-

- १) गावगाड्यातील चांभार समाज-एक अभ्यास
- २) संदर्भ : वर्तमान काळातील मूल्य दर्शन
- ३) नभ आणि भूमिती साधनारी ना. या. ची निर्माणकविता
- ४) संत साहित्यातील मानवतावाद

परिक्षणे / प्रतिक्रिया -

- १) भोगवटा दलित लेखकाचे ललित आत्मकथन
- २) भाकरी आणि कर्म - जगण्या भोगण्याची गोष्ट
- ३) संत चोखामेळा-संत कवि आणि माणूस
- ४) सकाण्ठक ऊर्जेच्या कविता
- ५) अशोक खोन्नागडे यांचा लोकपाल की भोकपाल

* ओळख नव्या पुस्तकांची -

- १) 'ऊन पाऊस' कवितेचे वाङ्मयीन स्वरूप
- २) सदानंद सिनगरे साहित्य आणि समीक्षा
- ३) नाही कसं म्हणता???

कथा / ललित -

- १) मरणाची कला
- २) दोन सकलित लघुकथा

कविता -

- १) पाठीराखा
- २) पाणीपखाली
- ३) शाटकट
- ४) सुखानंद
- ५) नित्या
- ६) तो दारवो बहर्तो
- ७) प्रत्येकाने माणूस व्हावे
- ८) फाटलेल्या आयुष्याला
- ९) अवर्षनातले डोळे
- १०) वास्तव / दीप माझ्या अंतरीचा
- ११) कविते
- १२) तुम्ही चंद्र पेट वहा
- १३) हतबल / हंगाम
- १४) मायले
- १५) सरण
- १६) शिक्षक दिन

हा अंक प्रकाशक, मालक प्रा. डॉ. प्रल्हाद वावरे यांनी मिलेश प्रिन्टर्स, आठवडी बाजार, पुणे येथे तयार केला. या वेळेचे खाजगी वितरणासाठी प्रकाशित केला. या वेळामिकातील लेखकांनी लिहिलेल्या मतांशी संपर्क, प्रकाशक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वादविवाद पुढील न्यायालयाच्या अंतर्गत राहिल.

ह्या त्यांचे ते अगत्य पाहून चिमणी खूप ओशाळली. म्हणाली,
- तुला राग नाही आला माझा?
- का यावा?

- मी माझ्यात विश्वात गुंग होते म्हणून?
- छे छे! प्रत्येकाचे आपले असे स्वतंत्र विश्वा असतं.. जसे तुझं होतं. तुला त्यात माझी गरज कधीच नव्हती रादर माझी ती गरज होती म्हणून मी तुझ्या दाराशी आलो. पण नंतर मला माझी चूक कळली.

माझी गरज भागवण्यासाठी तू तुझ्या विश्वातून बाहेर येउन मला साथ देणं किंवा तुझ्या विश्वात मला प्रवेश देणं या दोनीही गोष्टी 'अतिक्रमणा सारख्याच' घडल्या असल्या नाही का? आणि कुणाच्याही वस्तूवर, अधिकारावर, भावविश्वावर 'अतिक्रमण' करण चूकच नाही का? म्हणून मग मी स्वतःच वजा व्हायचं ठरवलं आणि निघालो एकटाच . तुझ्या विश्वापासून दूर.

- मला एकट करून? अरे, मला सवय झालीय आता तुझी.
- चिमणाबाई, या जगात एकट कोणीच नसतं. जेव्हा आपण एकट आहोत असे वाटतं ना तेव्हा तो एकांतच असतो आपला सोबती जो दाखवत असतो आपल्याला वाट आयुष्यातल्या पुढच्या प्रवासाची. मलाही दाखवली त्याने आणि बघ. आज मी किती आनंदी आहे माझ्या 'घरट्यात' माझ्यावर जीवापाड प्रेम करणाऱ्या 'माझ्या माणसांमध्ये' चिमणी निःशब्द होऊन तिथून निघाली तेव्हा कावळा तिला एवढंच म्हणाला -

- चिमणाबाई, माझ्या घरट्यात तू केव्हाही येऊ शकतेस हो. तुझी टकटक ऐकून मी लगेच दार उघडेल क्षणाचाही विलंब न करता.

चिमणीचे डोळे पाणावले... भरल्या कंठाने निरोप घेऊन तिने परतीची झेप घेतली आपल्या घरट्याकडे... पण आज तिच्या पंखात पूर्वीइतक बळ राहिलं नव्हतं....

आपल्या सगळ्यांचीच अवस्था ना थोड्याफार प्रमाणात त्या चिमणाबाई सारखी झालीय.
- म्हणजे ?

- म्हणजे कुणीतरी आपलं माणूस आर्तपणे आपल्याला साद घालतंय हे आपल्या गावीच नसतं ह्या आपल्या माणसांमध्ये भाऊ, बहिण, मित्र, आई, वडील बऱ्याचदा पोटीची मुलंही असू शकतात...

त्यांची आर्त साद आपल्याला ऐकूच येत नाही . म्हणजे ते पोटातडकीने घालतात आणि आपण म्हणतो
'थोबे मला जर करिअर करूदे....'

संदर्भ : वर्तमान काळातील मूल्य दर्शन

- प्रा दिवाकर विश्राम सदाशिव
सरस्वती कला महाविद्यालय दहीहंडा
ता जि अकोला, मोंगईल नंबर १८२०८४६५४

प्रस्तावना:

पंडित कांबळे यांचा 'संदर्भ' हा पहिला कवितासंग्रह असून तो २००९ मध्ये प्रकाशित झाला. पंडित कांबळे हे आंबेडकरी साहित्य प्रवाहामध्ये लिहितात. प्रस्तुत कविता संग्रह मधून त्यांचे सामाजिक भान व सामाजिक जाणीव अधिक प्रगल्भ असल्याचे लक्षात येते. आंबेडकरी साहित्य चळवळीचे ते एक कार्यकर्ता कवी आहेत. हे त्यांच्या कवितेमधून सातत्याने जाणवते. त्यांचा हा पहिला कवितासंग्रह असून सुद्धा कुठेच नवकंपणा मात्र त्यांच्या कवितेमधून दिसून येत नाही. आपल्या विचारधारेला ते प्रामाणिक असून आपली ठाम भूमिका ते शब्दातून व्यक्त करतात. आंबेडकरी विचार धारेचे साहित्यिक हे आपल्या भूमिकेला ठाम असून निर्भीडपणे साहित्य निर्मिती करतात. या प्रवाहाचा एक भाग म्हणून पंडित कांबळे यांचाच नाव घेता येईल. पंडित कांबळे यांची कविता ही सामाजिक कविता आहे. म्हणून ती समाज जीवनाचा ठाव घेते. धार्मिक व सामाजिक पातळीवर समाजामध्ये झालेली विषमता, त्या व्यवस्थेवर हल्ला करून ती समाजाला जागृत करण्याचे प्रयत्न करते. विभाजित झालेल्या समाज व्यवस्थेला समानतेच्या पातळीवर आणून नवी समताधिष्ठित समाज व्यवस्था ती आणू पाहते. जाती धर्माच्या गुलामीला नाकारून ती संपूर्ण शोषित समाजाला स्वातंत्र्य देऊ इच्छिते. नव्या लोकशाही मूल्यांची पेरणी करून ती मानवी जीवनाला नैसर्गिक सत्याच्या पातळीवर आणू पाहते. रूढी परंपरेने केलेला छळ त्यांच्या काळजात अजूनही धगधगत आहे. त्यांची कविता संपूर्ण मानवी समूहाचा आक्रोश आहे. मानवी जीवन मूल्यावर त्यांचा विश्वास आहे. पूर्वेपार चालत आलेली विषमतावादी समाज व्यवस्था बदलून नवी मानवतावादी समाज व्यवस्था त्यांना निर्माण करायची आहे. हा आशावाद त्यांच्या कवितेमधून सातत्याने व्यक्त होतो.

पैसा आणि सत्तेच्या दुनियेत
काय खरं आहे सामान्य माणसाचं
देवळातल्या देवापासून ते मेलेल्या मल्यापर्थत
खिसे कापणारे निर्माण झाले प्रचंड दलाल
बर्फाच्या तुकड्यासारखी देशभक्ती आणि
देश निष्ठा विरघळत चाललीया.....

Registered with RNI

BHAVMALA

M/A/11A/B/1 06842/2013

Year-8 Issues: 32, - Jan. Fy. May 2022

www.bhavamala.com

ISSN 2395-0366

भावमाला

वर्ष-८ वे, अंक-३२, जानेवारी-फेब्रुवारी-मार्च २०२२

• संपादक - प्रो. डॉ. प्रल्हाद बाबरे •

Printed Book/Periodicals
Book-Pocket

प्रति,
श्री. श्री. विनायक निग्रम सहायक
सेवा,

If Undelivered return to

प्रेम :-

प्रो. डॉ. प्रल्हाद बाबरे

संपादक, भावमाला

प्रीत पार्क-१, श्रीगंगू,

पुसद, जि. जळगाव (मह.) ४३५ २१५

“नववर्षाभिन्नं न....!”

6

शोध निबंध -

- १) मी मराठी भाषेच्या शोधाला : परकीय वैदिकच्या मुलांमार्फत
- २) आंबेडकरा कवितेचे समकालीन स्वरूप
- ३) पुस्तकची साहित्य सामाजिक चळवळ
- ४) मुलाखत - कादंबरीकार अशोक पवार
- ५) शेतकऱ्यांचे कैवरी : वसंतराव नाईक

परिचय / प्रतिक्रिया -

- १) आठवणीचे गाठोडे - अनुभवाचे धडे
 - २) आकाशगंगा - विज्ञानवादी विलोभित चित्रण
 - ३) निश्वास पाकळ्यांचा - एक सुंदर गझलप्रवास
 - ४) असंख्य वादळांना तुडवित उजेडाच्या दिशेने
- नियालेला कवि अरुण विष्णे

कथा / ललित -

- १) गे! मायभू तुझे मी....
- २) लॉकडाऊन
- ३) रक्तदान, ध्येयावर लक्ष केंद्रीत करा, एक चांगला विचार

नव्या पुस्तकांची ओळख -

- १) नव्योदोत्तरी ग्रामीण कादंबरी
- २) तानाजी मालुसरे (हिंदीआवृत्ती)
- ३) वस्ती वाढत आहे

कविता -

- १) माझ्या अक्षरांना - डॉ. अनंत सूर्यकार
- २) सारे काही अधांतरी - प्राचार्य डॉ. उद्धव ज्ञाणे
- ३) नतमनक - अल्का गांधी - आसंकर
- ४) कसलेली जर्मन - अनामिक
- ५) नामनिगळी - प्रा. डॉ. सिद्धार्थ भागत
- ६) पावसाळा - प्रा. डॉ. रावि चापके

हा अंक प्रकाशक, मालक प्रा. डॉ. प्रल्हाद वावरे यांनी विशेष प्रिन्टर्स, आठवडी बाजार, पुढे येथे छापून तीन पार्क क्र. १ येथे छात्रांनी वितरणामार्फत प्रकाशीत केला. या प्रेमासिकातील लेखकांनी लिहिलेल्या मतांशी सुपाडक, मुद्रक, प्रकाशक सहमत असतीलच असे नाही. सर्व वादविवाद पुढे न्यायालयाअंतर्गत राहिल.

अजोबांनी कष्ट करून विकत घेतलेली, कसलेली, माझ्याच आज्याची शेती माझ्या बापाच्या नावावर करावी म्हणून तलाठी सज्जात गेलो...

तल ठ्यानं सांगितलं -

काम करू पण,

देगार किती ?

मला वाटलं शेती आमची,

बाप नशा,

आम्हा माझा.

मग याला का पैसे द्यायचे ?

तलाठ्याचो तक्रार करावी म्हणून पोलिस स्टेशनला गेलो.

पोलीस म्हणाले -

गुन्हा दाखल करू, तपास करू पण...

आमच्या चहा पाण्याचं काय ?

मला पुन्हा राग आला.

यांना तर, सरकार म्हणजेच मी पगार

देतोय मग गुन्हा हे चिरीमिरी का मागत

असतील.

म्हटलं हे आमदारांच्या कानावर टाकू,

आमदार म्हटले...

त्याची गडचिरेलीला बदली करू,

त्याला नितंबित करू,

म्हणून भेटू पण...

हे जण ठेवल्या शिवाय फाईल पुढं जातच

नाही.

मला वाईट वाटलं.

यांना तर मी मतदान केलां होतं.

वाटलं कोर्टात जाऊ...

गेलो.

तिथं गेल्यावर कळलं की,

तिथं एक आज-उद्या मरेल अशी म्हतारी आली आहे.

तिच्यावर तरुणपणी अत्याचार झाला होता.

त्या मॅटरची तरीख होती.

अजून निकाल लागला नव्हता.

शिवाय निकाल कसा लागेल याची खात्री

नव्हती.

म्हटलं हे एखाद्या... पत्रकार,

लेखक,

कवीला सांगावं...

मन हलकं करावं ! आपल्या प्रश्नांना ते आवाज

देतील.

तिकडे गेलो

तर सगळेच म्हणाले,

पेन आमच्या हातात असला तरी,

त्यातली शाई आम्ही विकली आहे.

आम्ही तसे लिहू शकत नाही.

आमचे हात अन...

मी माझ्या भूमीच्या शोधात : परकीय वैदिकांच्या गुलामीत

- प्रा. दिवाकर विश्राम सदाशिव
समग्र्यती कला महाविद्यालय, दहीहंडा

तालुका जिल्हा अकोला, मो. ९८ २२ ०८ ४६ ५४

प्रस्तावना :

जयराज खुने यांचा मी माझ्या भूमीच्या शोधात हा काव्यसंग्रह २०१५ प्रकाशित झाला. जयराज खुने हे आंबेडकरी साहित्य प्रवाह मधील एक लौकिक प्राप्त कथा लेखक आहेत. तसेच ते संवेदनशील कवी युद्धा आहेत. मी माझ्या भूमीच्या शोधात या काव्यसंग्रहा मधील कविता कवी जयराज खुने यांचे चिंतन व सामाजिक वास्तवाचे आकलन स्पष्ट करते. या देशामध्ये हजारो धर्मीयांसून चालत आलेली वर्ण व्यवस्था आणि त्यामध्ये झालेले मानवाचे शोषण, पिळवणूक, अन्याय, अत्याचार चित्रीत करते. आजच्या लोकशाही शासन पद्धती मध्ये युद्धा वर्ण व्यवस्थाच राबविण्या जाते. सामाजिक जीवना मध्ये वर्ण व्यवस्थेचे लपलेले स्वरूप कवींनी आपल्या निरीक्षणातून नोंदवलेले आहे. या संग्रहातील कविते मधून समाज वास्तवाचे चिंतन स्पष्ट होते. बाबासाहेब आंबेडकर यांना अपेक्षित असणारी समाज व्यवस्था अद्यापही रुजलेली नाही. ती रुजवण्यासाठी लढा व आंदोलन याची नितांत गरज आहे. कवींचा आंबेडकरी लढावरील विद्वास आहे. मोर्चा, आंदोलन, लढा या संघर्षातून कवीला स्वातंत्र्य समता, बहुत्व यावर आधारित असणारी नवी समाज व्यवस्था रुजवायची आहे. नव्या समाज व्यवस्थेसाठी कवीची कविता तयार झालेली आहे. जयराज खुने यांची कविता ही चळवळीची कविता आहे. ती लढ्याची संघर्षाची कविता आहे. ती आंबेडकरी मूल्य रुजविण्यासाठी झटते. त्यांची कविता प्रस्थापित समाज व्यवस्थेच्या विरुद्ध उठवलेला आवाज आहे. वर्ण व्यवस्थेतून तयार झालेली आजची व्यवस्था गुलामीचे नवीन रूप घेऊन साकार होत आहे. वर्ण व्यवस्थेत पिचल्या गेलेल्या समूहाला नवे स्वातंत्र्याचे जिने बाबासाहेबांनी दिलेले आहे. जागृत होत असलेला बहुजन समाज पुन्हा वर्ण व्यवस्थेला लाचार होताना दिसत आहे. शोषकांनीच बहुजन समाजाच्या लढ्याचे नेतृत्व स्वीकारून बहुजन समाजाची दिशाभूल केलेली आहे. जयराज खुने यांची कविता केवळ दलित किंवा उपेक्षित समाजाचा आवाज नसून पिचल्या गेलेल्या बहुजन समाजाचा आवाज आहे. हुकार आहे. संपूर्ण वर्णव्यवस्थेत भरडल्या गेलेल्या बहुजनांना जागृत करून त्यांना शोषण मुक्त समाज व्यवस्था देवू इच्छिते. ही कविता लोकशाही प्रधान समाज व्यवस्थेची निर्मिती करते.

माझ्या कित्येक पिढ्या जन्मल्या अन झिजल्याही तुमच्यासाठी.

तुमहाला घडविता घडविता गेल्या काळाच्या पडद्याआड तरीही

जगण्यामध्ये आणू या

वापर त्याचा राखून घेऊन

जगणे होते रम्य अनुभव.

विविधतेने नटला आहे

संघर्षातील समाज सारा

त्या वर्गाचे दूळ होऊनी

गुंदा सजवू भागत प्यारा

- डॉ. कैलास दौंड

रा. ४२, नि. मंग.

रत्नात : ५/१०/२०१६

माझ्या अक्षरांना

आज माझ्या अक्षरांना वचन दे रमिका तुझे
या स्वरांच्या चांदव्याला भगन दे रमिका तुझे

अक्षरांच्या लोचनातून गगन उगी हे निवडले
मी तुझ्यासाठीच केवळ बाहेर माझे उधळले

करपनावेलीस माझ्या सुन्न दे रमिका तुझे
मी जगाचे ओठ झालो, वोलतो आहे खरे

दुःखिताचे दुःख माझ्या अक्षरातून पाझे
आसवे बघण्या व्यथाची नयन दे रमिका तुझे

काळजामाचि पुलांच्या भावना ओथंबल्या
एवढ्यासाठीच रात्री तारका खेळवल्या

आज कवितेच्या उधेला किरण दे रमिका तुझे...

- प्रा. डॉ. अनंत सुरकार

रा. ४२, नि. मंग.

रत्नात : ५/१०/२०१६

7

8

(SJIF) Impact Factor-8.575

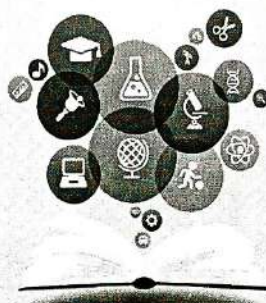
ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refereed Indexed
Multidisciplinary International Research Journal

February -2022

ISSUE No- (ccccxxxviii) 338

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor:
Dr.Dinesh W.Nichit
Principal
Sant Gadge Maharaj
Art's Comm,Sci Collage,
Walgaon.Dist. Amravati.

Executive Editor :
Dr.Sanjay J. Kothari
Head, Deptt. of Economics,
G.S.Tompe ArtsComm,Sci Collage
Chandur Bazar Dist. Amravati

The Journal is indexed in:

Scientific Journal Impact Factor (SJIF)

Cosmos Impact Factor (CIF)

International Impact Factor Services (IIFS)

INDEX

No.	Title of the Paper	Authors' Name	Page No.
1	Christianity In India: The Early Period And Vasco Da Gama	Anjali Andrew	1
2	The Facets Of Constitutionalism And Present Political Scenario In India: An Analysis	Dr.K B Chaurpagar	5
3	A brief study of historical review of Indian Ethics	Dr. Seema Deshpande	8
4	Role of ICT in Management Education – Enhancing Quality of Education and A Better Conduit of Learning	Dr. Anita Sable	11
5	The Growing Interoperable Dimensions in Knowledge Society	Dr. Dhananjay W. Deote / Dr. Pramod A. Wadate	21
6	Buying behaviour of students towards toothpaste: A study on western vidarbha	Dr. M. S. Gaikwad & Miss. Shraddha D. Rathi	30
7	Sustainable Development Goals (SDGs) and their Implementation	Dr Sannake A.C., Dr .Vasiullah B Pathan	35
8	Poverty Alleviation : Initiative And Its Sectors of Indian Economy	Dr Vinod Ratiram Bansile,	39
9	Poverty Alleviation in India: A brief study	Dr Dhapke Vilas G, Mohammed Abdul Muqet ,	47
10	Population Growth & Impact its on Environmental Degradation in India	Nilesh Upadhye	51
11	Performance Of Indian Banking And Financial Sector	Dr. Qazi Baseer Ahmed ,Dr. Kailas A Thombre ,	56
12	International Trade in Services: Brief Introduction	Memon Sohail Mohd Yusuf Dr. Kathar Ganesh. N.	65
13	Importance of E-Commerce Growing Globally	Dr Ankush B Jadhav ,	71
14	Globally Impact of the Socio-Economic in Urbanization	Qureshi Shaikh Nawaz Shaikh Nazeer, Dr Memon Ubed ,	75
15	Economic & Social Impactsof E- Commerce	Dr .Kailas .Arjunrao Thombre, Dr Sannake A.C.	80
16	Challenges in Indian Industrialization : A Brief Study	Dr Padmapani Bhagwan Sawai,, Dr Memon Ubed	87
17	A Study of Poverty in India: A Brief Introduction	Dr. Sachin Nagnath Hadoltikar,	91
18	An Impact and Challenges of Sustainable Development in Global Era	Dr. Memon Ubed	97
19	An Overview Of Challenges For Librarians In The 21ST Century	Shaikh Atik Usman	101
20	Need of Convention Against Torture In India	Dr. Gajashri Bodkhe, Prof. Chaitanya A. Ghuge	106

21	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांची अभंगरचना	डॉ. गणेश चव्हाण	110
22	जागतिकीकरण व नव्वदोत्तरी मराठी ग्रामीण कादंबरी	सहा. प्रा. दीपक स. वानखडे	115
23	संत एकनाथांची भारूडे समाज प्रबोधनाचे माध्यम	सहा. प्राध्यापक शशिकांत वि. काळे	120
24	आदिवासींचं धार्मिक आणि संस्कृती जीवन	डॉ. गोविंद गायकी	125
25	संत कवयित्री योगिनी बहिणाबाई	डॉ.ममता दयणे	128
26	Environmental work pressure for Library Professionals in modern scenario	Dr.Prashant S.Thakare	131
27	Social differentiation : A Review Of Richard Wright Works	Dr. Suresh Devidas Bansod	134
28	The Process of Entrepreneurship	Dr. Rajesh M. Deshmukh	136
29	भारतीय पर्यटन धोरण : एक आर्थिक अध्ययन	प्रा.संध्या आत्माराम इंगळे	139
30	मेळघाट वन विभागातील सागवानलाकडाचे उत्पादन व विपणन	सुधीर शरदचंद्र मुळे	141

Environmental work pressure for Library Professionals in modern scenario

Dr. Prashant S. Thakare

Saraswati kala Mahavidyalaya Dahihanda Dist. Akola

Introduction:

Almost one decade ago, technology in libraries was the enhancing and improving. The library services provide by via automated card catalogue, circulation and acquisition system. ICT bring development in every field of the people life. Technologies create a new environment in the field of library also. Current developments are affecting library vastly, result is complexities in library. Libraries are obliged to focus on maintaining enhancing their knowledge in order to develop core competency for survival. As new technologies evolve, library operations are changing rapidly and librarians need to adopt to new plan of action. Environment pressures of today are forcing library to focus on accelerating technology, innovation, technical complexities, social and legal issues, cost, risk, competence, skill of staff and technology itself. Therefore, the necessity is to work in a protective manner. The word 'stress' is defined by the Oxford Dictionary "a state of affair involving demand on physical or mental energy". Stress is a measure of the internal force. It is internal forces arise as a reaction to external forces applied to the body. Stress is simply a fact of nature – forces from the inside or outside individual responds to stress in way that affect the individual as well as their environment. Stress is related to both external and internal factors. We think that stress is negative experience. But from a biological point of view stress can be neutral, negative or positive experience.

Types of work pressure:-

Good Stress:

In good stress people do all work smoothly but immediately in pressure. It's good for health. Just the right amount of stress is stimulating and healthy. We perform tasks faster and better.

Bad stress:

In this type of stress a person becomes lazy and is not able to do work perfectly. When we are under distress, we usually change and can even break inside. It hurts! Here are symptoms of distress that prove such a change is happening inside. Most dangers ugly stress people became hopeless and go to suicide. It's creating an unhealthy environment

Types of stress in Libraries:-

Stress of library and information professionals can be divided into the following categories:

- Physical stress
- Mental stress
- Technological stress
- Job security stress

Reasons of work pressure /Stress in Librarians:-

There are many reasons for the creation of work pressure /stress among LIS Professionals. Some of the causes have been observed to be severe while others are not but both have been observed to be producing negative or uncomfortable feeling among the librarians. These are as follows:

- Technology change
- Change in library environment
- Change in types of documents
- Change in library physical facility
- Changing users demand
- Reduction of staff strength
- Attitude of users

General Problems:

- 1) Qualifying NET / SET Exam.
- 2) Difference in the Pay Scales though qualifications are the same.

ISSN 2277-8071

RESEARCH NEBULA

*An International Refereed, Peer Reviewed & Indexed Quarterly Journal in
Arts, Commerce, Education & Social Sciences*

DOI PREFIX 10.22183

JOURNAL DOI 10.22183/RN

IMPACT FACTOR 7.399

ONE DAY

INTERNATIONAL E-CONFERENCE

On

COVID-19 PANDEMIC: CHALLENGES, OPPORTUNITIES & SOLUTIONS INFRONT OF HIGHER EDUCATION

21st August, 2021

Organized by

DEPARTMENT OF PHYSICAL EDUCATION & SPORTS & I.Q.A.C.
**SHANKARLAL KHANDELWAL ARTS, SCIENCE &
COMMERCE COLLEGE, AKOLA. (M.S.)**

ARTS AND SCIENCE COLLEGE, KURHA, AMRAVATI.

**SARASWATI KALA MAHAVIDYALAYA, DAHIHANDA
TQ. DIST. AKOLA.**

in collaboration with

PHYSICAL EDUCATION FOUNDATION OF INDIA, NEW DELHI.

Special Issue Published on 21st August, 2021
www.ycjournal.net

126.	PROF. ASLAM N. KHAN Director, Department of Physical Education & Sports, Rajarshree Shahu Science College, Chandur Rly.	IMPACT OF COVID 19 ON THE EDUCATION SECTOR OF INDIA	452
127.	DR. CHETAK R. SHENDE Shri Shivaji college of Physical Education Amravati	A STUDY OF LOCUS OF CONTROL AMONG WRESTLERS AND NON- WRESTLERS	456
128.	MR. DINESH T. SAKHARE Librarian Smt. Kesharbai Lahoti Maha. Amravati	ICT BASED INFORMATION SERVICES IN TODAY'S LIBRARIES	458
129.	DR. JAIKUMAR G. KSHIRSAGAR Asst. Prof. of Physical Education Arts College, Sihora Tumsar, Dist. Bhandara	SPORTS ACTIVITIES IMPACTING MENTAL AND PHYSICAL HEALTH OF STUDENTS	461
130.	DR. JYOTI AWATI PDF in Karnataka State Akkamahadevi Women's University, Vijayapur	THE IMPACT OF COVID-19 ON SPORT, PHYSICAL ACTIVITY AND WELL-BEING AND ITS EFFECTS ON SOCIAL DEVELOPMENT	464
131.	JYOTI KISHOR SHRIRAO Associate Professor, Physical Education Department, Anand Niketan College of Agriculture Warora	THE EFFECTS OF SPECIFIC PHYSICAL EXERCISES AND YOGIC TRAINING ON HAEMATOLOGICAL FACTORS IN COLLEGE FEMALE STUDENTS	468
132.	DR. KAMINI MAMARDE Director Of Physical Education Raje Chatrapati Kala Mahavidyalaya Dhamangaon Badhe, Tq. Motala, Dist. Buldana	PERIODIZATION: A TRAINING SCIENCE	472
133.	KAVITA KHOLGADE Director of Physical Education S.M.R.K-B.K-A.K Mahila Mahavidyalaya Nashik	EXPLORE PHYSICAL TO DIGITAL: IN REFERENCE TO PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS	475
134.	MANOJ MAKARAND JANTRE Assistant Professor. Department of Commerce Lokmanya Tilak Mahavidyalaya, Wani, Maharashtra, India.	TRANSACTIONS OF TRAVEL UNDER SERVICES OF INDIAN BOP: AN ASSESSMENT 2011-2020	478
135.	DR. NILIMA SARAP (LAKHADE) Associate Professor, Department Of Sociology Shankarlal Khandelwal Arts, Science & Commerce College, Akola	THE SOCIAL, ECONOMICAL AND CULTURAL IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC IN MAHARASHTRA	483
136.	PROF.DR. NITIN DEULKAR Shri Sudhakar Rao Naik Arts & Umashankar Khetan Commerce College, Akola	EFFECT OF MEDITATION ON MENTAL TOUGHNESS AND SPORTS COMPETITIVE ANXIETY AMONG BADMINTON PLAYERS	486
137.	PROF. PRADEEP HARIBHAU SHENDE Director of Physical Education Shri. Vasant Rao Naik Mahavidyalaya Dharni. Dist. Amravati. MS.	ROLE OF DIET AND NUTRITION IN DAY- TO-DAY LIFE FOR COVID-19 AFFECTED PLAYERS	489
138.	DR. PRASHANT S. THAKARE Librarian, Saraswati Kala Mahavidyalaya Dahihanda Akola	SOCIAL MEDIA EFFECTIVENESS FOR LIBRARY SERVICES DURING IN COVID- 19 PANDEMIC	492
139.	MR. RAJESH YADAV Assistant Professor, Department of Computer Science, V.K. Krishna Menon College, Mumbai, Maharashtra.	PANDEMIC TECHNO-VISION OF ICT IN EDUCATION	495
140.	DR. SANDHYA ANIL KALE Asso. Prof. & Head, Dept. Of Home Economics Shankarlal Khandelwal College, Akola (MS)	CURRENT TRENDS FOR OBESITY MANAGEMENT	498
141.	DR. SHIRISH V. TOPARE Bharatiya Mahavidyalaya, Morshi	CHALLENGES AND OPPORTUNITIES IN FRONT OF SPORTS SECTOR DUE TO CORONA PANDEMIC	501

DR. PRASHANT
S.THAKARE

Librarian,
Saraswati Kala
Mahavidyalaya
Dahihanda
Akola

One Day International E - Conference On
Covid-19 Pandemic: Challenges, Opportunities & Solutions in
Front of Higher Education
on 21st August, 2021 @

S.K. College Akola, AS College Kurha, S.K. Maha Dahihanda & PEFI, New Delhi.

**SOCIAL MEDIA EFFECTIVENESS FOR LIBRARY SERVICES DURING IN
COVID-19 PANDEMIC**

ABSTRACT

This paper analyses the social media networks served by the library. This situation has accelerated their demand for innovative new systems, despite the Covid 19 blockade, which will help them to be more visible and effective in performing their duties. However, as the blockade is implemented for all departments, including libraries, it reveals that most libraries are inefficient in continuing to provide useful and up-to-date library services to their users. Social media issues of library services in the Covid 19. This paper concludes that library provide services by help of social media for improved the efficiency and most libraries providing library services to their users in pandemic condition.

Introduction:

The library, as a social institution, has adopted The acquisition, organization, storage, preservation and provision of the information contained in human intelligence records for its use promotes teaching, research and learning. They also facilitate the exchange of information. However, with the recent outbreak of the Covid 19 epidemic in China in December 2019 (Zhu, Zhang, Wang, Li, Yang and Song (2020), many economic, commercial and educational activities have been temporarily closed. In this case, Library services are provided by libraries to their clients and information users. Examples of library services include information consultation, indexing and abstracting, current awareness services (CAS), user education, reference services and selective dissemination of information (SDI), book lending, copying, binding, computer typesetting, CDROM retrieval, publishing and other services, which allow users to obtain products and library resources. The need to keep up with the times has led libraries to incorporate the use of new media and technology (ICT) in the delivery of information services, and this has led to the use of social networks.

The term social media is used synonymously with terms such as social media and web-based tools. Its appearance is due to the enormous development of Web 2.0 technology. 'Fang, Ho, Li Tsai (2014)' defined social networks as a computing

and mobile media tool that can facilitate the interaction and exchange of information in the form of text, visual, audio and video in the online network environment. Examples of social media tools include Facebook, MySpace, Twitter, YouTube, Blogs, Wiki, LinkedIn, WhatsApp, Flickr, Orkut, etc.

They are interactive products in virtual environments that promote the exchange of information. To maintain the lockdown and reduce the spread of the Covid 19 virus, social media tools are currently used in library services, helping to facilitate access to information for a wide range of users. According to Hamade (2013), the popularity and use of social media, especially among students and young people, has increased rapidly in recent years. This provides them space to take advantage of the various library services that are now available online. There is no doubt that the Covid 19 pandemic has affected library services, and libraries have also proposed digital ways to provide information to users and support them online when they search for information. With the advent of Covid 19 and other lockdown regulations formulated by the government, the vision of libraries must go beyond physical library services and connect library users and clients in a digital and convenient way, even in remote areas. In this case, library patrons and patrons do not necessarily need to visit the library in person (Collins QuanHasse, 2012). This is true because social media tools like Facebook, Twitter, WhatsApp, and blogs can connect users to

(SJIF) Impact Factor-8.575

ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refereed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

March -2022

ISSUE No- 345 (CCCXLV)

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Editor
Dr.Dinesh W.Nichit
Principal
Sant Gadge Maharaj
Art's Comm,Sci Collage,
Walgaoon.Dist. Amravati.

Executive Editor
Dr.Sanjay J. Kothari
Head, Deptt. of Economics,
G.S.Tompe ArtsComm,Sci Collage
Chandur Bazar Dist. Amravati

The Journal is indexed in:

Scientific Journal Impact Factor (SJIF)

Cosmos Impact Factor (CIF)

International Impact Factor Services (IIFS)

18	ऑईड मोबाइलचा अभ्यासनाकरिता उपयोग - एक अभ्यास गीतांजली शुद्धोधन नागदेवे/ डॉ. कविता साळुंके	83
19	दुरस्थ शिक्षणाची आव्हाने डॉ. श्री. प्रमोद हरीभाऊ पौनिकर	88
20	कथेची जेव्हा पटकथा होते: माध्यमांतर प्रक्रिया प्रा. डॉ. सायली योगेश आचार्य	94
21	जात आधारीत जनगणना प्रा. विजय गावंडे	99
22	संतुलीत आहार आणि आरोग्य डॉ. अल्का दहीकर	102
23	मूल्याधिष्ठित शिक्षणाचे प्रणेत- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर कु. वैशाली वैकुंठराव वानखडे	106
24	वृद्धांना उद्भवणाऱ्या शारीरिक, सामाजिक व आर्थिक समस्या डॉ. कैलाश वि. बिसाद्रे	108
25	अचलपूर शहर - अल्लाउद्दीन खिलजी आणि प्रशासकिय घडामोडी डॉ. ओमप्रकाश सा. बोबडे	115
26	महामारीचा इतिहास प्रा. डॉ. सुरेश कातळे	119
27	विद्वेची देवता सरस्वती की सावित्री : एक शोध प्रा. डॉ. जितेंद्र कदम	126
28	मराठी संत परंपरा आणि काव्य डॉ. गणेश चव्हाण	131
29	स्वातंत्र्य सेनानी योगीराज भणसाळीजींचे कार्य व कर्तृत्व मीना संतोषराव फुले	136
30	थोर शास्त्रज्ञ व विज्ञान लेखक डॉ. जयंत नारळीकर डॉ. मीनाक्षी देव (निमकर)	140
31	भारत चीन सीमा विवाद - एक राजनैतिक मंथन प्रा. राजेंद्र घोरपडे	144
32	अनुसूचित जाति बलई का लोकनाट्य : रासमंडल डॉ. सतीश पावडे	148
33	भारतीय पुरुषप्रधान संस्कृती : एक चिंतन प्रा. अनिता पी. गणोरकर	152
34	समुद्रकिनाऱ्याची स्वच्छता प्रा. डॉ. लोकचंद बी. जाधव	155
35	वाढत्या लोकसंख्येचे भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम प्रा. संध्या आत्माराम इंगळे	159
36	Social media and library marketing and services: Is Facebook Tools used for Academic library problems and prospects. Dr. Prashant S. Thakare	162
37	Changing Status of Marriage Institute in India Dr. Hiralal K. Bhosale	165
38	Teachers Training After Pandemic Need Of Time.... Dr. Sandip Bhimrao Dongare	169
39	Physico-Chemical Characterization of Farmland soil Samples of nearby Villages of Vijayapur Taluka, District Vijayapur, Karnataka India Hullara Vinoda	172

Social media and library marketing and services: Is Facebook Tools used for Academic library problems and prospects.

Dr. Prashant S. Thakare

Saraswati kala Mahavidyalaya Dahihanda Dist. Akola

Abstract

Social media has revolutionized means and modes of communication and has created a new information culture. As such social media has to be integrated in promoting library services and resources of the university libraries. An attempt to explore the usage of social media by university libraries was undertaken

The objectives of the study were to explore social networking tool usage in libraries with special reference to Facebook, to investigate the academic librarians' attitudes towards the usefulness of Facebook as a social media networking tool, and to explore the problems/issues related to using Facebook as a library promotional tool.

Introduction:

Facebook is an online social networking site. At some universities a directory was given to students by the concerned universities. Facebook is the colloquial name given by students to that particular directory. Mark Zuckerberg and his colleagues gave birth to Facebook on 4th February 2004.

Today academic library clientele such as undergraduates and postgraduate students are less dependent upon the traditional library of course. With the availability of e-resources and internet resources student very rarely visit their libraries. Hence, many academic librarians are much keen in reaching students in their preferred environments so that they can extend library services beyond the traditional library walls. One of the primary concerns regarding social media tools is low usage

Today's libraries are not just a mere storehouse of books; instead libraries are considered multifaceted and multifunctional information as well as knowledge dissemination centers. Moreover with the changing scenario of information seeker or users there is always need of constant change and adoption of newer and most recent development being accepted or used by the people at the time. Modern libraries are hybrid libraries characterized by print and electronic collections, manual and ICT based services. Hence they must move beyond their traditional role as custodians of books and integrate new methods of storage and transmission of information into an already existing structure. Today's users expect more from libraries than ever before. Modern libraries must link users with the information they seek.

- To explore social networking tool usage in libraries with special reference to Facebook.
- To investigate the academic librarians' attitudes towards the usefulness of Facebook as a social media networking tool in promoting library, information resources and services
- To examine the problems in using Facebook as a social media networking tool for promoting library/information resources and services of academic libraries

Social Networking Site:

Today internet has become an integral part of everyone especially the urban people of their daily life. One can say that most of the individuals have become mostly dependent on the internet and other communication technology for their day to day activities. And since the internet does not have any physical restrictions it has become easy for the people around the globe to have a connection through internet and forming a social group in the internet through a common network. And this web based networking is called social networking sites. Social networking is defined as a web based services that allows individuals, groups and organizations to build relationships with other users these sites often feature a public or semi-public profile within a restricted system, a list of contacted users and a list of connections of users which is created within the system of the site.

Academic Library and Social Networking Site: Facebook :

The present academic environment has now totally revolves around web and internet based background. And the social networking sites are the most active and common among the present generation without any particular differences of age, sex, or education qualification or profession. It

NEBULA

AN INTERNATIONAL REFEREED, PEER REVIEWED & INDEXED QUARTERLY JOURNAL

ISSN 2277-8071

10

RESEARCH NEBULA

*An International Refereed, Peer Reviewed & Indexed Quarterly Journal in
Arts, Commerce, Education & Social Sciences*

DOI PREFIX 10.22183

JOURNAL DOI 10.22183/RN

IMPACT FACTOR 7.399

ONE DAY

INTERNATIONAL E-CONFERENCE

On

**COVID-19 PANDEMIC:
CHALLENGES, OPPORTUNITIES & SOLUTIONS
INFRONT OF HIGHER EDUCATION**

21st August, 2021

Organized by

DEPARTMENT OF PHYSICAL EDUCATION & SPORTS & I.Q.A.C.
SHANKARLAL KHADELWAL ARTS, SCIENCE &
COMMERCE COLLEGE, AKOLA. (M.S.)

ARTS AND SCIENCE COLLEGE, KURHA, AMRAVATI.

SARASWATI KALA MAHAVIDYALAYA, DAHIHANDA
TQ. DIST. AKOLA.

in collaboration with

PHYSICAL EDUCATION FOUNDATION OF INDIA, NEW DELHI.

PEFI

Special Issue Published on 21st August, 2021
www.ycjournal.net

109.	MANOJ KUMAR SHARMA Research scholar, Department of education, Dr.A.P.J. Abdul Kalam University, Indore, Madhya Pradesh	THE ROLE OF WOMEN IN THE TRANSFER OF VALUES	394
110.	DR. ARUN MUKUNDRAO SHELKE Head, Department of Pol, Shankarlal Khandelwal College, Akola.	INDIAN DEMOCRACY: CHALLENGES AND PROBLEMS: AN ANALYTICAL STUDY	396
111.	DR. D. H. PUTTEWAR Assistant Professor, Department of Commerce Dr. Ambedkar College, Dikshabhumi, Nagpur	ONLINE TEACHING DURING THE CORONA-19 PANDEMIC	399
112.	DR. JAYSHREE SAKALE Asst. Prof. Department of Sanskrit Shankarlal Khandelwal Mahavidyalaya, Akola	TEACHING AND LEARNING OF SANSKRIT LANGUAGE IN THE TRAGEDY OF COVID 19 PROBLEMS, REMEDIES AND BENEFITS	405
113.	DR. KAILAS K. PAWAR Director, Sports and Physical Education Department, Janta Arts Commerce College Malkapur	IMPORTANCE OF YOGA DURING COVID- 19	408
114.	DR. NITIN MANIKRAO BIHADE Head, Department of Pol, Shri Ram Kala Mahila Mahavidyalaya, Dhamangaon Railway	DR. BABASAHEB AMBEDKAR'S THOUGHTS ON PARLIAMENTARY DEMOCRACY	411
115.	RAHUL RADKE Director, Physical Education and Sports, Smt. Shakuntalabai Dhabeekar College, Karanja Lad	THE EFFECTS OF THE CORONA EPIDEMIC ON SPORTS COACHES IN THE CITY OF AMRAVATI: AN ANALYTICAL STUDY	415
116.	DR. DEOKATE RAJENDRAKUMAR SUKHADEO Director of Physical Education and Sports, Mahatma Phule Nutun Mahavidyalaya, Mirajgaon, Tal. Karjat Dist.Ahmednagar	THE NEED FOR PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS FOR THE OVERALL DEVELOPMENT AND HEALTH OF HUMAN LIFE: AN ANALYTICAL STUDY	417
117.	DR. SAGAR PRALHADRAO NARKHEDE <u>Saraswati College of Arts, Dahihanda, Akola</u>	THE BENEFITS OF ONLINE LEARNING	422
118.	PROF. SANGEETA KAILAS PAWAR Vidarbha College Buldhana	THE IMPACT OF COVID-19 ON THE MUSIC WORLD	424
119.	DR. SUNIL BABULALJI PATKE Assistant Professor, Department of Music College of Arts Malkapur, Akola, Maharashtra	CORRELATION OF INDIAN MUSIC WITH VARIOUS DISCIPLINES	427
120.	SHRI VITHAL VENKATY KASLE SAU Head of Economics Department, Mahatma Phule Nutun Mahavidyalaya, Mirajgaon, Tal. Karjat Dist.Ahmednagar	INFLATION AS PROBLEM FOR THE INDIAN ECONOMY: AN ANALYTICAL STUDY	431
121.	DR. YOGESH MADHUKAR WADATKAR Asst. professor and heads departments of political science, Saraswati Arts College Dahihanda Ta Dist Akola	INFORMATION AND ADMINISTRATIVE MEASURES OF COVID-19	434
122.	DR. ANIL M. TIRKAR Assistant Professor, Smt. L. R.T. College of Commerce, Akola.	THE EFFECTS OF COVID-19 PANDEMIC ON STUDENTS' LEARNING SYSTEM AND ITS REMEDIES	436
123.	DR. ARCHANA P. KHANDLWAL Asst. Prof. & Head Dept. of Accounts & Statistics, Shankarlal Khandelwal College, Akola	TEACHING, LEARNING, EVALUATION AND PHYSICAL FITNESS BEFORE AND AFTER PANDEMIC	440
124.	MRS. ARPITA LADDHA Asst. Professor, Smt. Kesharbai Lahoti Mahavidyalaya, Amravati	COVID-19 AND E-LEARNING - CHALLENGES AND OPPORTUNITIES	444
125.	ASHUTOSH SHARMA Physical Education Teacher, KVS Bhubaneswar region GITALI MOREN MPed Scholar, LNIPE NERC Guwahati	KINEMATIC ANALYSIS OF BICYCLE PERFORMANCE AMONG SOCCER PLAYERS	447

RESEARCH NEBULA
AN INTERNATIONAL REFEREED, PEER REVIEWED & INDEXED QUARTERLY
JOURNAL IN ARTS, COMMERCE, EDUCATION & SOCIAL SCIENCES

सं. सगर पत्रकारिता मंडळ

सरस्वती कला
महाविद्यालय, दहिहांडा,
अकोला

sagar_sports19@yahoo.co.in

One Day International E - Conference On
Covid-19 Pandemic: Challenges, Opportunities & Solutions in
Front of Higher Education
on 21st August, 2021 @

S.K. College Akola, AS College Kurha, S.K. Maha Dahihanda & PEFI, New Delhi.

ऑनलाइन शिक्षणाचे फायदे

ABSTRACT

कोविड -१ साथीच्या महामारीमुळे शिकण्याचे नवीन मार्ग सुरु झाले आहेत. जगभरातील, शैक्षणिक संस्था विद्यार्थ्यांना शिक्षण देण्याची प्रक्रिया सुरु ठेवण्यासाठी ऑनलाईन लर्निंग प्लॅटफॉर्मकडे पाहत आहेत. ऑनलाइन शिक्षण आता शिक्षणाची एक बदललेली संकल्पना आहे. आज, डिजिटल शिक्षण हे जगभरातील विद्यार्थ्यांसाठी आणि शाळांसाठी सर्वोत्तम पर्याय म्हणून उदयास आले आहे. बऱ्याच शैक्षणिक संस्थांसाठी, हा शिक्षणाचा एक पूर्णपणे नवीन पर्याय आहे जो त्यांनी स्वीकारला आहे. ऑनलाईन शिक्षण आता विद्यार्थ्यांसाठी शैक्षणिक अभ्यासक्रम तसेच अतिरिक्त अभ्यासक्रम शिकण्यासाठी देखील लागू आहे. अलिकडच्या काही महिन्यांत, ऑनलाईन शिक्षणाची मागणी लक्षणीय वाढली आहे आणि भविष्यात सुद्धा मागणी वाढतच राहणार आहे.

KEY WORDS शिक्षण, ऑनलाईन शिक्षण.

प्रस्तावना:-

कोरोनाव्हायरस साथीच्या रोगाने

शिकण्याच्या नवीन मार्गांना चालना दिली आहे आणि त्यामुळे शिकण्यासाठी पारंपरिक पद्धत सोडून नवीन व्यवहार्य पद्धत म्हणून 'ऑनलाईन शिक्षण' पद्धत स्वीकारण्याच्या प्रक्रियेला गती आली आहे. गेल्या काही महिन्यांत, ऑनलाईन शिक्षणाची मागणी लक्षणीय वाढली आहे, आणि हे असेच भविष्यात सुद्धा सुरु राहण्याची शक्यता आहे.. कोरोनावायरस साथीच्या काळात पालक आणि विद्यार्थ्यांबरोबरच, अनेक शैक्षणिक संस्थांसाठी, 'ऑनलाईन शिक्षण' हा शिक्षणाचा एक पूर्णपणे नवीन सर्वोत्तम पर्याय म्हणून उदयास आलेला आहे आणि ज्याचा त्यांना अवलंब करावा लागला आहे.

ऑनलाईन शिक्षणाची वैशिष्ट्ये:-

ऑनलाईन शिक्षणाचे मुख्य वैशिष्ट्य म्हणजे अभ्यासाच्या प्रवेशासाठी वेळापत्रकाचे स्वातंत्र्य असणे होय.

कोणत्याही ठिकाणाहून कोणीही वर्गामध्ये प्रवेश करू शकतो, अभ्यास केलेल्या प्रत्येक विषयाचा पुन्हा पुन्हा सराव करू शकतो आणि आपल्या वेगाने आणि आपल्या उपलब्धतेनुसार शिकण्यात पुढे जाऊ शकतो. ऑनलाईन शिक्षणाचे फायदे:-

उच्च शिक्षणासाठी ऑनलाईन शिक्षणाचे बरेच फायदे आहेत. जसजसे तांत्रिक क्षमता वाढत आहे आणि ऑनलाईन वर्ग घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या समस्या दूर होत आहेत, तसतसे ऑनलाईन वर्गाचे फायदे हे दिवसेंदिवस वाढत आहेत. ऑनलाईन शिक्षणाचे फायदे पुढील प्रकारे आहेत:-

- ऑनलाईन शिक्षणात वेळेची सुलभता आहे
- ऑनलाईन शिक्षणात जागेची सुलभता आहे
- ऑनलाईन शिक्षणामध्ये परिणामकारकता जास्त आहे.
- ऑनलाईन शिक्षणामध्ये कार्यक्षमता जास्त आहे.
- ऑनलाईन शिक्षण संसाधनांचे जलद आणि सुलभ सामायिकरण करते.
- ऑनलाईन शिक्षणामध्ये वेळेचे व्यवस्थापन चांगल्या प्रकारे करता येते.
- ऑनलाईन शिक्षणाचे जगभरात स्वस्त वितरण आहे.
- ऑनलाईन शिक्षणामध्ये गरजेनुसार शिक्षण घेता येते.
- ऑनलाईन शिक्षणामध्ये दूर ठिकाणी असलेल्या विद्यार्थ्यांना अभ्यासक्रमांमध्ये प्रवेश घेता येतो.
- ऑनलाईन शिक्षण लवचिक आहे.
- ऑनलाईन शिक्षण कुठूनही घेता येते.

11

13

International Federation of
Physical Education, Fitness and
Sports Science Association

www.ifpefssa.org

ISSN 2231-3265
(Online and Print)

International Journal of Health, Physical Education & Computer Science in Sports

A Peer Reviewed (Refereed)
International Research Journal

Published by :

Indian Federation of Computer Science in Sports
www.ijhpecss.org & www.ifcss.in

Publication impact Factor I20R 4.005
ISRA Journal Impact Factor 6.997
Index Journal of

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTER

IAFCSS

INTERNATIONAL
Scientific Indexing

ISRA
JF

DRJI

Women's health and healthy lifestyle	
<i>Janaki Wamanrao Kurtadikar</i>	359
Types of roller skating and its information	
<i>Maheshchandra A. Kadam</i>	363
High intensity interval training for better fitness and cost effective	
<i>Manoj L. Jyavahare</i>	365
Effects of sports training on physical activity in personality	
<i>Mohan Kumar Dodawe, Vartika Katiyar</i>	368
Importance of physical education in the modern life styles for kabaddi players	
<i>Chaudhari Vinodkumar Ramjibhai, Vishnubhai D. Chaudhary</i>	372
Comparative study of fat percentage and lean body mass of college students of hilly and plain areas	
<i>Muzammil Ahmad Bhat</i>	374
Impact of emerging media on sports	
<i>Sagar Pralhadrao Narkhede</i>	377
Critically analyzing how doping, a contemporary issue is affecting sports	
<i>Nikita Srivastva</i>	379
Coronavirus disease 2019 pandemic: The necessity of physical activity, nutrition, and immunity	
<i>K. K. Swetha, K. K. Swathy</i>	383
Impact of physical education and sports in promoting social values among youth	
<i>Sonali S. Harne, Suyog A. Tatyade</i>	388
Progression of sports and games through media	
<i>Ullhas V. Bramhe</i>	390
Statistical relationship measurement through Karl Pearson's coefficient of correlation in behavioral sciences	
<i>Atul R. Patil</i>	392
Physical fitness the components of health-related and skill-related physical fitness its utility in the development of fit youth and nation	
<i>Pravin Chandrabhan Dabre</i>	395

Review Article

Impact of emerging media on sports

Sagar Prathadras Narkhede

Director of Physical Education and Sports, Saraswati Kula Mahavidyalaya, Akola, Maharashtra, India

Received: XXX

Accepted: XXX

ABSTRACT

In recent years, technology has had a great impact on almost every aspect of our society. The world has changed dramatically and now other people can access information faster, communicate more directly and effectively, and develop ideas. From healthcare to government, education, and business to sports, technology has affected every corner of society and every industry. Although not always immediately apparent, the impact of technology on sports is enormous. Many processes are now easier and faster, so industry attention and revenues have increased.

Keywords: Sports, Sports media

INTRODUCTION

An outstanding development in modern physical education is the increased use of supplementary devices by which the people through the use of more than one sensory channel helps to clarify establish and exercise accuracy. Concepts interpretations and appreciations, increase knowledge, promote interest and even evoke worthy emotions and enriches the imagination of sport lovers. This paper will provide detail information of Present Scenario of Sports Media and its benefits.

Technology has changed the sports industry. Due to technological advances, sports coverage is more extensive than ever. In the past, viewers had to choose from multiple channels to watch the game, but now there are many options. Coverage is available anytime, anywhere. Plus coverage can now be streamed live and played in its entirety. In recent history, missing a big game means having to participate until the next morning, once you can read the clues in the newspaper carefully or hear them from your friends. However, now people are ready to record, save, and playback any footage.

Address for correspondence:
Dr. Sagar Prathadras Narkhede,

Channels broadcasting sports events are currently able to use digital technology to share info quicker than ever. News and updates will be quickly transmitted to the smartphone at the moment they occur. In addition, social media is creating opportunities that will never be realized. A few years ago, Twitter, Facebook, and other social media provide a great platform for fans and athletes to join. This connection increases the enthusiasm and contribution of fans to sporting events. Instagram and other social media sites have connected sports communities.

SPORTS MARKETING

Sports are more than just participation. It is also part of the business world, making money through management and trading. Sponsorship and the media now have a major impact on sports.

The Influence of the Media on Sports

Most people, regardless of whether they participate in or watch sports, learn about sports through the media. This includes local, national, and international sports. From school sports to global TV reports, the media can be a powerful voice and influence on sports.

12

14

ISSN 2279-0306

International Journal of Physical Education Health & Sports Sciences

VOLUME : 11 (Special Issue)

MARCH 2022

75
Azadi Ka
Amrit Mahotsav

75
Azadi Ka
Amrit Mahotsav

PEFI

6TH NATIONAL CONFERENCE ON PHYSICAL EDUCATION & SPORTS SCIENCES

DATE: 11 - 12 MARCH 2022, VENUE: NDMC CONVENTION CENTER, NEW DELHI

UNDER THE AEGIS OF

KNOWLEDGE PARTNERS

TECHNOLOGICAL PARTNERS

Gujarat
Technological
University

A JOURNAL OF PHYSICAL EDUCATION FOUNDATION OF INDIA

INTERNATIONAL JOURNAL OF PHYSICAL EDUCATION
HEALTH & SPORTS SCIENCES

TABLE OF CONTENT

♦ Effect of Nadishodhan Pranayama in the Prevention And Treatment of High Blood Pressure / Junaid Ahmad Parrey, Dr Anil Mili	20
♦ Study of Selected Physiological Variables Between Female students of Akola and Dharani, Maharashtra / Lt. Shweta P.Mendhe	24
♦ Expectation and Perception of Education Service Quality among Perspective Physical Educationists: A Comparative Study / Abhishek Mohindra, Gurmeet Singh, Rakesh Mohindra, Mandeep	27
♦ Relationship between Academic Anxiety and Sport Competitive Anxiety among School State Level Cricketers / Anjan Kumar Biswas, Dr. Mahesh Sawata Khetmalis, Pathik Kabiraj	34
♦ Construction of JCR Test Norms for West Bengal / Asish Biswas, Prof. Madhab Chandra Ghosh	38
♦ Sports Psychology: The Subject we Cannot Aford to Skip / Bamang Meha	45
♦ A Therotical Study on Yoga And It's Multiple Benefits to Human Body / Mr. Basavaraj S Patil	50
♦ Effect of Eight Week Total Resistance Exercise on Selected Physical Fitness Variables Among Junior School Boys / Bidyarani Yumnam, Kh. Rajen Singh	53
♦ Kinematic Analysis of Performance of World Class Javelin Throwers / Biswajit Sharma, Kishore Mukhopadhyay	59
♦ A Comparative Analysis on the Achievement Motivation Among Handbal Players / Mr. Chandrakanth Shirolu, Dr. Jayashree Makawana	70
♦ Comparative Study on Yo-Yo Intermittent Endurance and Repeated Sprint Ability of Three Diferent Bal Game Players / Dibyayan Ghosh, Gopal Chandra Saha	74
♦ Impact of Indian Traditional Games on physical fitness Development of Citizens / Dr Umesh Rathi	86
♦ Analysis of coaching behaviour between individual game female athletes / Dr. Lakhveer Kaur, Dr. Dalwinder Singh	89
♦ Chalenges and Trends in Physical Education / Dr. Rajni W. Bhoyar	94
♦ Current Scenario of Sports Tourism in India / Dr. Sagar P. Narkhede	97

CURRENT SCENARIO OF SPORTS TOURISM IN INDIA

Dr. Sagar P. Narkhede¹

ABSTRACT

The coming days of sports tourism & adventure sports in India region is very highly bright. India's sports tourism could be a niche area, but it's growing rapidly and plenty of entrepreneurs are actively investing. As sports tourism has grown in popularity over the previous few years, we want to give some thought to what it really is and why it's become so popular among sports fans. Not only is it growing steadily once a year, but it's also one in every of the highest reasons for travel and vacation. It seems that more and more people are taking advantage of their natural vacations to determine their favorite players in action. This paper provides detailed information on sports tourism, its classification and benefits, and current scenarios of sports tourism in India.

Keywords: Sports tourism, sporting events, sporting industry.

INTRODUCTION

Sports Tourism may be a new concept within the world's fastest growing tourism industry. Many countries enjoy a good position in terms of sports tourism and thus contribute on to their economic prosperity, one in every of the fastest growing areas contributing to the current amazing statistic is sports tourism. Sport sightseeing could be a relatively new concept related to contemporary popular contents, but the sphere of activity is over from recent phenomena. People's ideas that assume join or sport may come from the traditional Olympics, and also the practice of stimulating sightseeing through sports existed within the century. However, within the past five years, sports tourism experts have realized a big possibility of sports tourism and commenced to actively pursue this market niche.

What's Sports Tourism?

Sporting Tourism is defined as a particular specific trip outside the standard environment for passive or active involvement of competition sports, and its competitive sports and tourists and leisure elements are overall experience could also be ready to strengthen. Another definition that's worth mentioning explains sports tourism as a mix of sports activities and travel.

Sports event Tourism Definition

Sports Valve tourism is analogous to what's called by Indian pilgrim. Many thousand people in India travel an extended distance to go to our country's famous temple, church and mosque. Sports valve tourism is analogous to

¹ Director of Physical Education & sports, Saraswati Arts College, Dahihaunda, Akola

Impact Factor - 8.572 (SJIF)
ISSN - 2278 - 9308

MARCH 2022
ISSUE NO. (CCCXXXVI) 336

B.Aadhar

Peer - Reviewed & Refereed Indexed

MULTIDISCIPLINARY INTERNATIONAL RESEARCH JOURNAL

SOCIAL JUSTICE AND COMMUNAL HARMONY

IN SOUTH ASIA DURING THE LAST FIVE DECADES

Editors

Dr. Nilima Sarap

Dr. Piyush Nalhe

Dr. Arun Shelke

Asst. Prof. Dimple Mapari

This Journal is Indexed in

Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
Cosmos Impact Factor (CIF)
International Impact Factor Services (IIFS)

For Details Visit to : www.aadharsocial.com

Aadhar PUBLICATIONS

40	भारतीय संविधानातील कलम-370-एक दृष्टिक्षेप	प्रा. अमोल भाऊरावजी बंड	153
41	धार्मिक असहिष्णुतेचे कारणे व परिणाम	प्रा.अभय डी. जायभाये	157
42	महिलांचे शोषण व मानवी अधिकार	प्रा.डॉ. संतोष सदाशिव मिसाळ	160
43	सामाजिक असहिष्णुतेचे अध्ययनाचे दृष्टिकोन	प्रा.डॉ.मेघराज रा.शिंदे	162
44	मुस्लीम स्त्रीप्रश्नाच्या आकलनाची दिशा	प्रा.संजयकुमार कांबळे	166
45	अर्थशास्त्र आणि सामाजिक न्याय	प्रा. जया जोशी (सहस्रबुद्धे)	175
46	अर्थशास्त्र व सामाजिक न्याय	संदेश सूर्यभान गवारगुरू	183
47	महिला : प्रजनन आरोग्य आणि आरोग्यसेवा मिळण्यातील आढतळे	स्नेहा झुंजरुटे	187
48	महिला सक्षमीकरणाच्या विविध शासकीय योजना—एक दृष्टिक्षेप	डॉ. बळीराम परशराम अवचार	192
49	महिला सक्षमीकरण एक दृष्टिक्षेप	डॉ. गणेश ए. पोटे	197
50	लैंगिक असमानता और सामाजिक विक्षोभ भारत	एस. हरियाळे	201
51	अकोला जिल्ह्यातील पर्यटन : एक भौगोलिक अभ्यास	प्रा. अभिजीत प्र. दोड	206
52	भारतीय संविधान व मानवाधिकार	प्रा. निता पांडे (पाठक)	212
53	मानवाधिकार व भारतीय संविधान या मधील संबंध एक चिकीत्सक अध्ययन	प्रा.डॉ.प्रशांत वामनराव खेडकर	215
54	जातीय असहनशिलतेच्या संकल्पनेचे समाजशास्त्रीय अध्ययन	डॉ.पुरुषोत्तम आर.बांडे	221
55	भारतीय संविधान और मानवाधिकार	सौ. रूपाली अग्रवाल	226
56	महाराष्ट्र राज्य मार्ग परिवहन महामंडळातील महीला वाहकांच्या समस्या	कु.वर्षा काशीराम रोठे	231
57	भटक्या विमुक्त वासुदेव जमातीचे धार्मिक सद्भाव	डॉ. श्रीकृष्ण काकडे /उज्वला समाधान डांगे	236
58	शंकरलालजी (काकाजी) खंडेलवाल का सामाजीक कल्याण कार्यो का अद्ययन	निशीकांत दत्तात्रय देशपांडे	241
59	भारतीय संविधान आणि मानवाधिकार	प्रा.डॉ. दिलीप ह. सूर्यवंशी	245
60	स्त्री पुरुष समानतेचे बदलते आयाम : चिकित्सक विश्लेषण	श्री.राजेश शरदराव चव्हाण	248

महिला सक्षमीकरण एक दृष्टीक्षेप

डॉ. गणेश ए. पोटे

विभाग प्रमुख , समाजशास्त्र सरस्वती कला महाविद्यालय, दहिहांडा, ता.जि. अकोला

Email : ganeshpote49@gmail.com, फोन न. ९९७५७५९३१६

महिला सक्षमीकरणाची संकल्पना :

महिला सक्षमीकरण ही संकल्पना १९८५ मध्ये नैरोबी येथील जगातील महिला परिषदेमध्ये उदयास आलेली आहे. "सक्षमीकरण म्हणजे सामाजिकता किंवा अधिकार व संसाधनावरील नियंत्रण यांचे स्त्रीयांना हक्क प्रदान करणे होय". महिला सक्षमीकरण ही एक अशी प्रक्रिया आहे जी की महिलांना भौतिक तसेच बौद्धिक स्रोत आपल्या नियंत्रणात ठेवण्याची शक्ती प्रदान करते. हीच शक्ती पितृसत्ताक पद्धतीतून निर्माण झालेली विचारसरणी तसेच सामाजिक रचनेतील भेदभावाला आव्हान देते. पितृसत्ताक पद्धतीला आव्हान देत असतांना पुरुषांच्या विरोधात स्त्रीचे सक्षमीकरण असा याचा अर्थ नाही तर सामाजिक क्षेत्रात पुरुष आणि स्त्री या दोघांच्या सर्वांगीण विकास ही सबलीकरणात दडलेली मुख्य संकल्पना आहे. म्हणजेच सक्षमीकरण ही अधिकाराची विभागणी नाही तर परिस्थिती आणि मापदंडामध्ये सुधारणा घडवून आणण्याचा पर्याय आहे.^१

महिला सक्षमीकरणाचा अर्थ व व्याख्या :

१. Country Report of Government of India यामध्ये असे म्हटले आहे की, "सबलीकरण म्हणजे बळजबरीने दुर्बल ठेवण्याच्या अवस्थेकडून शक्तीकडील वाटचाल होय. याद्वारे स्त्रीयांमध्ये स्वतः बद्दलची सकारात्मक प्रतिमा निर्माण होते व त्यांच्या क्षमतेत वाढ होते.

२. जागतिक बँक (World Bank) :-

व्यक्तिला किंवा गटांना आपली पसंती ठरविण्याची व ही पसंती इष्ट त्या कृतीमध्ये आणि फल प्राप्तीमध्ये उतरवण्याची क्षमता वाढविण्याची प्रक्रिया म्हणजे सक्षमीकरण होय.

वरील व्याख्येवरून महिला सक्षमीकरण ही एक प्रक्रिया आहे. या प्रक्रियेमध्ये समाजातील साधनांचा उपयोग करण्याकरिता महिलांना समान संधी, विचार व प्रत्यक्ष कृती लिंगभेदभाव न करणे, हिंसाचारापासून मुक्ती, आर्थिक हे स्वातंत्र्य सर्व महत्वाचे निर्णय घेण्याच्या समित्यामध्ये महिलांना सहभागी करून घेणे एकूणच सामाजिक न्याय व समानता यांच्याशी महिला सबलीकरण जोडले गेले आहे. 'महिला सक्षमीकरणाचा अर्थ विविध सत्ताकेंद्रामध्ये स्त्रीयांना पुरुषांच्या बरोबरीने स्थान मिळण्याशी आहे.'^२

महिला सक्षमीकरणाची आवश्यकता :

भारतीय राज्यघटनेत स्त्रीयांना समता, स्वातंत्र्य, सामाजिक न्याय आणि संरक्षणाच्या मूलभूत अधिकाराची तरतूद केली आहे. ही उद्दिष्टे समाजात प्रत्यक्ष स्त्रीयांच्या बाबतीत अभ्यापही १००: खरी ठरलेली नाहीत. हे खरे ठरल्याशिवाय स्त्रीयांचे खरे सक्षमीकरण होणार नाही. स्त्रीयांचे सक्षमीकरण म्हणजे कुटुंब, समाज व पर्यायाने तेच देशाचे सक्षमीकरण ठरू शकते. म्हणून महिला सक्षमीकरणाची अत्यंत गरज आहे.

१. समताधिष्ठीत व्यक्ति म्हणून :

स्त्रीयांची 'चूल आणि मूल' ही प्रतिमा दूर सारून भारतीय राज्यघटनेत स्त्रीयांना समान अधिकार दिलेले आहेत. शिक्षण, नोकऱ्या याबाबतही समानता आहे. असे असुनही स्त्रीला मानव म्हणून स्वतःच्या मनाचे आयुष्य जगता येत नाही. यामुळे पुरुषपनाच्या अहंमपणात असणारे पुरुष आणि स्वतःला दुबळ्या समजणाऱ्या स्त्रीया यांमधील कोणीही खरे माणुसकीचे आयुष्य जगू शकणार